

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра музики

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ РУХІВ
ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ТЕХНІК

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

здобувач VI курсу, 636 групи

спеціальності:

014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Адамович Тетяна Іванівна

Керівник: канд. псих. наук, доцент

Бойчук Ірина Ігорівна

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № _____

від « _____ » _____ 2022р.

зав. кафедри _____ доц. Лісовий В.А.

Чернівці - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні основи музично-ритмічної діяльності дітей дошкільного віку.....	7
1.1.Музично-ритмічні рухи як метод розвитку музичності дитини.....	7
1.2.Особливості використання техніки «Body percussion» у музично-ритмічному розвитку дітей дошкільного віку.....	16
1.3.Сутність та зміст методики «BAPNE».....	24
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. Шляхи розвитку музично-ритмічних рухів у дітей дошкільного віку.....	35
2.1.Експериментальне дослідження розвитку музично-ритмічних рухів в дошкільників.....	35
2.2.Методика розвитку музично-ритмічних рухів у дітей середнього і старшого дошкільного віку.....	53
2.3. Музично-ритмічні вправи для дітей дошкільного віку.....	64
Висновки до другого розділу.....	74
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна система освіти виконує не лише традиційні освітні функції, але й широко займається вихованням особистості. Великої популярності набуває взаємозв'язок різних наук та мистецтв як засіб впливу на здоров'я, у зв'язку з цим до поєднання музики з рухом, танцем, пластикою, систематично звертаються фахівці різних галузей знань – педагоги, музиканти, психологи та багато інших.

Аналіз сучасної теорії та практики музичного виховання дошкільників визначив, що музично-ритмічна діяльність є домінуючою на початковому етапі музично-виконавської діяльності дітей. Сучасні методичні розробки, які стосуються розвитку почуття ритму у дітей дошкільного віку в основному спираються на рекомендації та методичні матеріали попередніх десятиліть, здійснюючи акценти на класичну та фольклорну музику.

Музично-ритмічні рухи як вид музичної діяльності на заняттях з дітьми дошкільного віку не є чимось новим, але дослідження показують, що вони є важливою ланкою в освітньому процесі, а саме в плані корекції емоційного і фізичного стану дітей. Все частіше музично-ритмічні рухи на заняттях стають для дітей фізичною розрядкою, їхнього емоційного стану та зняття втоми.

Дієвим засобом розвитку почуття ритму у дітей дошкільного віку є елементарне музикування – своєрідна система роботи, заснована на різних видах музичного виконання за допомогою звукових жестів, рухів. Такий вид все активніше входить у практику роботи з дітьми і має неабиякий результат.

Ритмічне виховання дітей має вагоме значення у музичному розвитку. Саме із вивчення ритму дитина пізнає світ, навколишнє середовище, проявляє інтерес до слухання кожного звуку який оточує нас. Протягом багатьох століть, та років педагоги використовують ритм, як засіб музичного розвитку. Елементарні звуко-рухові засоби виразності ми зустрічаємо в системі Карла Орфа (загальна назва «Жести, що звучать»). «Жести, що звучать» - це ритмічна гра звуками власного тіла, гра на його поверхнях: плескання, ляскання по

стегнам, по грудях, притупування ногами, клацання пальцями. Подібні форми ритмічного супроводу, у тому або у іншому вигляді, є у всіх народів світу. Ритм стає спільним знаменником у музиці всіх культур [14].

На сьогоднішній час великої популярності набувають сучасні техніки та методи розвитку музично-ритмічного виховання дітей. Які не потребують спеціальної освіти, довгої підготовки та навчання, не вимагають вивчення складної літератури, а лише ставлять ціль – відчувати музику своїм тілом.

У дошкільних навчальних закладах рекомендовано застосовувати найрізноманітніші музично-ритмічні рухи, які будуть емоційно збагачувати дітей, розвивати їх творчу уяву, любов до музики та самовираження. Постає питання як грамотно педагогу поєднати на музичному занятті сучасні техніки музично-ритмічних рухів і навчити цього дітей.

Актуальність теми, її практичне значення зумовили вибір дипломного дослідження: «Розвиток у дітей музично-ритмічних рухів засобами сучасних технік».

Ступінь дослідження проблеми розвитку музично-ритмічних рухів дитини представлений у працях таких вчених як: К. Орф, Е. Ж. Далькроз, Х. Ромеро Наранхо, Й. Гердер, Б. Штраус, Н. Ветлугіна. Із сучасних дослідників великої популярності набувають розробки таких науковців: Т. Тютюнникової, Т. Рокитянської, Л. Поспішилової, В. Цуккерман, з українських дослідників сучасних технік з розвитку музично-ритмічних рухів важливо відмітити Марію Пилипчак – хормейстера Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Г. Г. Верьовки, керівника дитячого фольклорного ансамблю «Цвітень».

Проблема розвитку музично-ритмічного почуття у дітей завжди була актуальною у працях таких педагогів, філософів і психологів: Б. Теплов, К. Орф, Н. Соколова, Н. Ветлугіна, В. Жилін, Б. Асаф'єв, А. Зіміна та інші.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практична реалізація шляхів розвитку музично-ритмічних рухів у дітей засобами сучасних технік.

Об'єктом дослідження є процес музичного виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – технології використання сучасних технік у процесі музично-ритмічного розвитку дітей.

Згідно з метою і предметом дослідження було визначено такі **завдання**:

- висвітлити теоретико-методологічні основи музично-ритмічної діяльності дітей дошкільного віку як методу розвитку музичності;
- розкрити особливості використання техніки «Body percussion» та методики «BAPNE» у музично-ритмічному розвитку дітей дошкільного віку;
- дослідити шляхи розвитку музично-ритмічної діяльності у дітей дошкільного віку;
- описати методику з розвитку музично-ритмічних рухів у дітей середнього і старшого дошкільного віку.

Для розв'язування поставлених завдань було використано такі **методи наукового дослідження**: спостереження, узагальнення, порівняння, теоретичний аналіз наукових літературних джерел, аналіз передового педагогічного досвіду, бесіда, практичні вправи.

Базою дослідження виступив дошкільний навчальний заклад № 49 комбінованого типу «Світлячок» (м. Чернівці).

Наукова новизна та теоретична значущість роботи полягає у тому що: здійснено науковий аналіз сучасної техніки «Body percussion» та методу «BAPNE»; визначено комплекс найбільш дієвих вправ, ігор, занять, створених для дітей дошкільного віку; виділено основні способи і методи застосування різних видів музично-ритмічної діяльності на заняттях із дошкільниками.

Практична значущість результатів дослідження полягає у тому, що матеріали можуть бути використанні при роботі у закладах загальної середньої

освіти та дошкільних навчальних закладах у роботі вчителів музичного мистецтва, музичних керівників, керівників музичних гуртків.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на Студентській науковій конференції (12 квітня 2022 року) та опубліковані у вигляді тез. [74]

Також дослідження магістерської роботи були опубліковані у вигляді тез на III Міжнародній студентській науковій конференції «Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки» (7 жовтня 2022 року, м. Біла Церква) [73] (Додаток А).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів (I розділ – три підпункти, II розділ – три підпункти), висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

1.1.Музично-ритмічні рухи як метод розвитку музичності дитини.

«Люди – як музичні інструменти:
їх звучання залежить від того,
хто до них торкається» (Вергілій)

Одним із головних завдань музичного розвитку дітей дошкільного віку полягає у здійсненні ритмічного виховання, що включає в себе організацію рухової активності, виховання певних навичок. Все більшої актуальності набуває формування ритмічного почуття, адже ритм виник із руху, із повсякденного життя людини, а вже значно пізніше досягнув свого розвитку в мистецтві (пантомімі, танці). Початковим етапом формування музичного мистецтва є рух, слово і музика. І якщо рух в музиці порушував природне акцентування, то слово ставило музику в ритмічні межі.

Музика і рух – ці поняття дуже схожі між собою, І. Сеченов говорив: «Я не в силах подумки проспівати собі лише звуками, а співаю завжди м'язами; тоді пригадуються і звуки. Пам'ять зорову і дотикову можна назвати просторовою, слухову і м'язову – пам'яттю часу» [45].

Поєднання рухів під час музично-ритмічної діяльності дітей, як і під час будь якої іншої значно полегшують сприйняття і запам'ятовування музики. Ритм музичного твору дуже часто порівнюють із пульсом людини. Поняття «ритм» (походить від грецького *ῥυθμός* «розміреність») – чергування і співвідношення сильних і слабких долей і акцентів; один із трьох основних елементів музики, нарівні із мелодією і гармонією, часова організація послідовності та групування тривалостей звуків і пауз, не пов'язана з їх висотним положенням [38].

Сприймання ритму є активним процесом, який пов'язаний із самим процесом сприймання музики. Природа музичного мистецтва визначається на

угрупованні музичних звуків, які характеризують висоту, темп, динаміку та тривалість. Всі перераховані властивості звуку і лежать в основі музичного ритму. Почуття ритму є спільним знаменником у комплексі із музичними здібностями – які включають в себе індивідуальні властивості особистості, в тому числі і музично-виконавські.

Ритм – є спорідненістю таких компонентів, які науковці визначають як *структуру музичного ритму*:

- *метр* – рівномірно визначенні акценти;
- *темп* – швидкість руху звуків;
- *ритмічний малюнок* – групування звуків.

На таке ж структуру музичного ритму вказує й мистецтвознавець В. Цуккерман, на думку якого ритмічний малюнок утворюється від «сполучення однакових чи різних тривалостей, які певним чином акцентуються і звучать в певних темпових рамках [22, с. 182].

Музично-ритмічна діяльність поєднує у собі: рух, музику, пластику і танець, драматизацію і пантоміму. Вся ця діяльність опирається на звичайну ігрову діяльність, в процесі якої активно розвивається творча уява дитини.

У музичному мистецтві ритм має особливе значення, ще фізіолог В. Бехтерев при проведенні дослідів, дійшов до висновку, що музичний ритм здатний впливати на діяльність нервової системи встановлювати у ній рівновагу, наприклад – повільний темп та ритм музичного твору здатні заспокоювати занадто збуджених дітей, а бадьорий, швидкий ритм – активує діяльність повільних, млявих дітей [3, с. 67].

Розвитку музично-ритмічному почутті присвячено багато наукових робіт. Ритм у дітей дошкільного віку розвивається під впливом засвоєння музично виховної діяльності (Н. Ветлугіна визначила музично-освітню спрямованість стосовно дітей дошкільного віку), а також різні види музичної діяльності пов'язані перш за все з рухом.

Важливим елементом музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку є розвиток їх – музичності. Елементи руху, слово, елементарні мелодії на найпростіших музичних інструментах, ритм – ось що складає зміст музикування. В дошкільних навчальних закладах музикування як форма навчання повинна максимально пов'язуватися із ігровою діяльністю. Нам прийнятна думка О. Куцан стосовно того, що сприймаючи музичне заняття в ігровій формі, діти поступово й непомітно для себе оволодівають основами музики, навчаються розпізнавати ритмічний малюнок, починають відчувати структуру музичної форми [19, с. 50].

Поняття музичного ритму найбільшою мірою розглядається як «такт, розміреність і упорядкованість». Загальноприйнятим визначенням структури музичного ритму є надане Б. Тепловим – темп, метр, ритм. Така структура визначає й етапність розвитку ритму. Поняття музичного ритму є музично-психологічною здібністю дитини і входить до структури її музичності. Великою мірою на розвиток ритму впливає емоційне переживання дитиною музичного твору.

У наш сьогоденній час комп'ютерних інновацій багато дітей більшість часу проводять саме за моніторами комп'ютерів та інших гаджетів, що за собою несе малорухливий спосіб життя. Саме рух формує у дитини свободу у мисленні, вміння імпровізувати, розвиває емоційні реакції. У процесі музично-ритмічної діяльності дошкільників вдосконалюється робота нервових центрів, розвивається м'язовий апарат, емоційна реакція на музику.

Музично-ритмічні рухи несуть в собі виконання таких завдань:

- розвиток музичної культури та творчих здібностей;
- формування правильної постави, та вивчення різних пластичних рухів;
- навчити сприймати дітей різні музичні образи і активно відображати їх у своїх рухах та жестах;

- вчити дітей розрізняти різні музичні жанри та найпростіші музичні поняття [34].

До найбільш доступних і поширених видів музично-ритмічної діяльності дітей дошкільного віку входять ігри, вправи та танці.

Основне місце в музично-ритмічних рухах займають ігри. *Гра* – це активна діяльність, яка базується на виконанні музично-ритмічних завдань. Виконання завдань в грі передбачає визначення характеру музики, визначення темпу та динаміки. В процесі виконання гра повністю захоплює дитину, адже у ній поєднується пізнавальна, трудова і творча діяльність [50].

Музичні ігри поділяють на *сюжетні та несюжетні*. У сюжетних іграх діти відтворюють певний задум, який розкривається через певні події або сюжет і розігрування ролей. Несюжетні ігри не мають певної тематики. У них поєднуються різні завдання, змагання, елементи танцю.

Наступним видом музично-ритмічної діяльності є *вправи* – це комплекс, що формує вміння орієнтуватися в просторі, розвивати координацію рухів, загальну та дрібну моторику, зміцнює руховий апарат і вимагає при виконанні узгодженості із темпом, ритмом і характером музики [54].

Важливим видом музично-ритмічної діяльності є також *танці*, під час виконання якого художні засоби передаються через пластику рухів людського тіла. Танці розвивають слух дитини, сприяють розвитку творчої активності. За даними дослідників танці позитивно впливають на серцево-судину, дихальну і нервову системи, сприяють формуванню правильної постави та вмінню орієнтуватися в просторі.

Поряд із іншими видами діяльності музично-ритмічні рухи забезпечують різнобічний музичний розвиток. У них розвивається: музичність, творчі здібності, формуються навички колективних дій. Виховне значення рухів під музику проявляється у тому, що вони активізують почуття ритму, сприяють поглибленому освоєнню музичного матеріалу заняття.

Музично-ритмічна діяльність має три взаємопов'язані напрямки:

- *Перший* – забезпечує музичний розвиток і включає розвиток музичного слуху, формування умінь підпорядковувати рух музики, засвоєння музичних знань;

- *Другий* – дає правильні рухові навички: ходьби (маршова, бадьора, урочиста, спортивна, спокійна, плавна); кроку (на носках, змінний, дробовий, широкий); стрибків, рухи рук, оплески, рухи з предметами;

- *Третій* напрямок забезпечує формування вміння керувати рухами тіла (швидко та точно зупинятися, змінювати рух).

Музично-ритмічне виховання розвиває відчуття ритму, його імпровізація, сприймання та виконання. Я. С. Кушка підкреслює, що «імпровізація – особливий вид роботи, елемент творчості, за допомогою якого можна успішно уточнити і збагатити ритмічну уяву дітей [20].

Музично-ритмічне почуття – це здатність активно відчувати музику, співпереживати разом з нею. Воно поєднує в собі прояв музичності, яке пов'язане із музичним рухом.

Серед систем та концепцій музично-ритмічної діяльності ХХ століття варто відзначити найбільш відомі:

1. Система музично-ритмічного виховання (евритміка) – швейцарського педагога і композитора Е. Ж. Далькроза;
2. Система єдності слова - музики - руху – німецького педагога і композитора К. Орфа [58]. (Додаток Б)

Напочатку ХХ століття відомий швейцарський композитор і педагог Еміль Жак Далькроз розробив систему музично-ритмічного виховання дітей, що до сьогоднішнього дня є однією з найбільш відомих методик у світі. Е. Ж. Далькроз вважав, що за допомогою музики і рухів діти пізнають світ і самих себе, і це дозволяє розвивати у них не тільки музичність, а й ще увагу, комунікабельність і волю. Вперше свій метод Жак Далькроз застосував до дітей початкової школи, пізніше були засновані інститути евримики у Лондоні, Парижі, Стокгольмі, Берліні, а метод Далькроза був започаткований

у школах по всій Європі. Ритмічні рухи, що використовувалися в евритміці, були засобом виховання, а не різновидом танцю [13].

Ж. Далькроз прагнув відродити традиції античного музичного виховання, головною ідеєю була триєдність слова-жесту-музики. Та слово майже його не цікавило, а от музика в поєднанні з рухом склали основу його методу «евритмії», який згодом було названо ритмічною гімнастикою.

Ритмічна гімнастика – це поєднання музики з пластикою жестів, яке мало в своїй основі глибоке переживання й усвідомлення краси музики.

Розуміючи основні принципи методики можна перетворити будь-яке заняття музики, доповнити його вправами, що ефективно розвивають музичні здібності вихованців. Суть методики Далькроза або просто евритміки полягає в розвитку у дітей пам'яті, музичного слуху, пластики з допомогою спеціальних тренувальних вправ.

На відміну від звичайної гімнастики, яка базується лише на метрі, в ритмопластичних вправах евритміки всі рухи йшли від музики, яка була основним елементом музичних занять. Ритм розглядався як провідний чинник, і саме синтез ритму з усіма елементами музичної мови надає системі широти і цілісності комплексного впливу на особистість. Перші заняття ритмічною гімнастикою були ігрового характеру і поступово переходили до сольфеджіо, яке Е. Ж. Далькроз називав «сольфеджіо для тіла».

Завдання вчителя базувалося на тому, щоб навчити дітей передавати характер музики через рух. Жак Далькроз вважав, що систематичне виконання однієї й тієї ж музики, унеможливорює індивідуальні прояви рухової активності, емоційні відгуки на музику. Тому в основі педагогічної системи лежала – імпровізація [46].

За словами В. А. Фрокліна система Далькроза не будувалася лише на вихованні у дітей відчуття ритму, її головною метою було комплексне виховання, гармонійно розвинутої фізично та розумово, художньо і естетично

особистості. А поняття ритму трактувалося дуже широко, першочергово включаючи естетичну складову.

Ідею Е.Ж. Далькроза стосовно творчого розвитку особистості своєчасно розвинув у своїй системі видатний німецький композитор і педагог Карл Орф «Жести, що звучать». Розглядаючи роль руху в концепції Орфа, необхідно зазначити про його провідну роль у формуванні почуття ритму. Почуття ритму яке має за основу моторну природу і завжди супроводжується моторними реакціями. Методичними компонентами музично-педагогічної системи Орфа стала єдність слова-музики-руху, творчість як метод навчання, елементарне музикування на музичних інструментах, опора на пентатонічні лади.

Рух у концепції Карла Орфа є:

- засобом соціально–комунікативних навичок;
- способом внутрішньої розкритості, розвитку рухових можливостей людини, її вміння вільно володіти своїм тілом.
- одним із головних способів формування навичок імпровізації;
- основним засобом розвитку почуття ритму;
- основним способом розвитку діяльності та мислення, тренування нервово-психічних процесів;
- найважливішим засобом моделювання елементів музичної мови.

Основним завданням на початковому етапі розвитку музично-ритмічної діяльності дошкільників є розвиток та виховання почуття метричної пульсації, яке вимагає тривалого формування у дітей, щоб стати самостійною навичкою. Почуття метричної пульсації не виникає саме собою, тому увага до метра в концепції К. Орфа є першочерговою. Рух є обов'язковим та незмінним засобом, і всі його найпростіші види пов'язані з мовою, рухом і музикою [53].

Метою музичного виховання Карла Орфа є не стільки пробудження дремаючого музичного таланту, як формування особистості. А особистість не можна будувати на випадковому, довільному фундаменті інструментів та

інструменту, на якому грає педагог, допомагає цілісному сприйняттю музики, яка виконується [18].

Мова, рух і музика – це три засоби нерозривний зв'язок яких є головним змістом орфівської музичної педагогіки.

Мова. Мовний слух – одна із основ музичного слуху. Дитина вчиться користуватися засобами виразності, загальними для мови і музики: темпом, ритмом, регістром, тембром. По відношенню до музики мовні вправи означають перш за все ритмічне і темброве – звукове тренування. Педагогічна ідея – відштовхнутися при вивченні музичного ритму від ритму слів опершись при цьому на знайоме. Генетична близькість мови до музики гіпотезу якої винайшов Йоганн Готфрід Гердер, являє собою спостереження над схожістю мелодії та інтонації мови з гармонією в музиці [8]. Гердер розглядає мову як невід'ємну частину людської свідомості, яка історично розвивається і вдосконалюється.

Рух. Розвиток музично-ритмічного почуття у дітей включає виховання певних ритмічних навичок, організацію рухової активності. Можливість застосування рухових дій в системі Карла Орфа є дуже перспективною, оскільки діти мають природню потребу у ритмі. Складовою рухових занять є вміння дітей орієнтуватися у просторі: рух по колу, діагоналі, трійками, змійкою, парою тощо.

Музика. У системі елементарного музичного виховання велика увага приділяється саме руховому вихованню у його взаємозв'язку із музичним вихованням. Особлива увага приділяється музикуванню з акомпанементом «звукові жести». Звуки тіла або перкусія – метод, що полягає в простукуванні по поверхні тіла.

Використання музики і рухів надає безліч можливостей для вираження емоцій. Дослідницька імпровізаційна діяльність може забезпечити певний фокус на емоціях і бути засобом для зняття різного виду напруги, а також

засобом для підвищення самооцінки. На думку Т. Науменко, музика найбільш безпосередньо впливає на емоційну сферу людини [31].

Музично-ритмічна діяльність сприяє розвитку музично-творчих здібностей, розвиває увагу, витримку, моральні і естетичні якості. Поєднання музики і руху позитивно впливає на загальний розвиток дитини, та на музичний розвиток.

За допомогою музично-ритмічної діяльності у дітей формуються чотири групи виконавських навичок:

1. Відображення ритмічного малюнку;
2. «Вільне диригування» та «пластичне інтонування»;
3. Відображення в русі метричної пульсації музики;
4. Дотримання фразування.

Науковими дослідженнями доведено, що весь організм людини реагує на музику. Сприйняття й розуміння музики полягають у відчутті її рухом, подихом. Професор В. Медушевський писав, що нескінченно багата інформація, закладена в музиці, зчитується не розумом, а динамічним станом тіла – пантомімічним рухом. Рух є основним засобом розвитку відчуття ритму, і позитивно впливає на розвиток музичності дітей дошкільного віку [1].

Одним з ефективних засобів ритмічного розвитку особистості є музично-ритмічні заняття, які поєднують пластичні рухи, елементи хореографії, танцювальні, гімнастичні та акробатичні вправи. Емоційністю та схожістю із сучасними танцями музично-ритмічні заняття дають змогу позбавитися монотонності у виконанні вправ і водночас сприяють розвитку фізичних якостей, зміцненню здоров'я, підвищенню функціональних можливостей організму. Завдяки таким заняттям є можливість позбавитися незграбності, вайлуватості, надмірної сором'язливості, сформувати красиву поставу, зміцнити м'язову систему, а розвинуті у процесі музично-ритмічних занять рухові якості дозволяють успішно оволодіти іншими видами вправ. У музично-виховній діяльності дошкільників присутні найрізноманітніші

матеріали, які є основою для розвитку у дітей музичності в широкому сенсі та почуття музичного ритму, зокрема.

1.2. Особливості використання техніки «Body percussion» у музично-ритмічному розвитку дітей дошкільного віку

Кожна дитина в процесі навчання музичного виховання спочатку засвоює такі музичні елементи як ритм, темп, метр, використовуючи при цьому власне тіло. Більшість в дитинстві розучували «Сорока-ворона», «танок маленьких каченят» тощо. Ці дитячі танці та ігри спрямовані не лише на розвиток координації і оволодіння власним тілом, але й допомагають «відчути» музику тілом.

Певний підхід до музичної освіти, зокрема з використанням методів ритмічного виховання, пропонував ще на початку ХХ століття Карл Орф у його системі метод мав назву «Жести, що звучать» - це ритмічна гра свого тіла, гра на його поверхнях: ляскання по стегнах, по грудях, плескання, притупування ногами, клацання пальцями. За методикою Орфа *плескання в долоні*, самий простий вид рухів, виконуючи його дихання має бути спокійним, а удар в долоні повинен бути пружним. Проводити оплески краще стоячи, руки повинні бути вільними, а сам удар легким.

Останнім часом з'являються роботи в галузі музичної психології, в яких пояснюється переживання музичного ритму на основі активної рухової природи людини. Музичне переживання, що розгортається в часі, має як слухову так і рухову природу. Похитування корпусом, відбивання сильних долей такту рукою або ногою, підспівування голосом – все це є проявом моторної природи музичного переживання.

Музичний напрямок, або ж технологія в якій тіло використовується як музичний інструмент, англійською називають *Body percussion* («тілесна перкусія») [64].

Звучні жести, або *body percussion* – це ритмічна гра, де звук видобувається із власного тіла. Базові звучні жести – це плескання в долоні, лякання по різних частинах тіла, притупування. Такі форми ритмічного супроводу є у фольклорі всіх народів світу [49].

Body percussion широко застосовується в музичній освіті, а особливо у дошкільній через свою доступність. Еміль Жак Далькроз виділив музичну ритміку в окрему галузь музичної педагогіки. Його прийнято вважати фундатором «системи ритмічної гімнастики» [10].

Але вважається, що практиками-розробниками техніки *body percussion* в академічній музиці та музичній педагогіці є – Карл Орф та Е.Ж. Далькроз. На сьогоднішній час цю техніку застосовують у різноманітних галузях – музиці, хореографії, соціальній педагогіці, психотерапії, нейропсихології тощо.

Якщо говорити про практичну користь методу *body percussion* у процесі навчання музики, варто зауважити, що під час музичних занять виховуються метро-ритмічні навички: точність проплескування метричної частки, утримання точного темпу, опрацювання синкоп та інших ритмічних труднощів, виховання рухової координації в різних послідовностях рухів, рівномірне володіння правою та лівою рукою.

Body percussion – напрям, у якому в якості музичного інструменту використовується тіло, а не голос. Це техніка володіння своїм тілом, як «музичним інструментом» з елементами танцю. Здатна розвивати почуття ритму у дітей, формувати навички слухання і взаємодії в ансамблі через ритмічні композиції, а також ця техніка розвиває вміння імпровізувати. Вона допомагає дитині не просто почути, а й відчутти ритм всім тілом, відчутти його всередині себе [69].

В техніці *body percussion* традиційно використовують чотири основних види «звучних жестів»:

- Оплески – які можуть бути різними: оплески жменею – долоні приймають форму чаші, між ними утворюється порожній простір і звук

виходить глухим; оплески плоскою долонею – у різних місцях долоні, по пальцях – кожного разу звук буде різним. Можливі оплески перед собою, над головою, за спиною, у різні боки. Діти мають навчитися вільно виконувати цей звучний жест у різні способи.

- Притупування - можна роботи однією ногою або переминою двома; на місці або просуваючись уперед. Корисна вправа для опанування цього звучного жесту: напівприсідати на зімкнутих ногах з акцентом на моменті випрямлення. Разом із притупуванням всією ногою можна використовувати й інші рухи: удари носком (п'ятка на підлозі) або п'ятою (носок на підлозі). Притупування можна виконувати стоячи або сидячи на підлозі.

- Клацання пальцями – цей звучний жест деякі діти можуть опанувати швидко. Іншим знадобиться більше часу, щоб навчитися координувати пальці та прикладати достатньо сили. Важливо, щоб діти клацали пальцями без напруження, вільно й легко. Залежно від темпу виконання можна виконувати клацання з допоміжним помахом руки, або без нього, одночасно обома руками або переминою правою і лівою.

- Ляскання по частинах тіла – повинні бути легкі та пружні. Таким чином виникає нове звукове забарвлення, і воно може застосовуватися як само по собі, так і чергуючись з притупуванням чи клацанням. Цей рух можна виконувати як стоячи так і сидячи [44].

Кожен із звукових жестів вивчається окремо, а потім їх об'єднують у спільну композицію, причому починати потрібно із найбільш простіших жестів, наприклад оплесків чи ляскання. Навчившись висловлювати свої емоції за допомогою власних звуків тіла, діти отримують ефективний засіб для самовираження, зняття напруги, розкриття власного потенціалу. Вони набувають унікального досвіду «перетворення» власних тіл на музичні інструменти [21].

Існують різні способи запису «звучних жестів» - це можуть бути партитури, що нагадують запис для ударних інструментів або схематичні зображення (Додаток В).

Опанувати елементи body percussion може будь-який бажаючий, адже інструмент завжди під рукою. Жести, що гармонійно звучать, чудово накладаються на народну пісню, адже стилістика народних пісень тісно пов'язана із рухами. Діти дошкільного віку активно спостерігають за музичним керівником у процесі виконання ритмо-вправ і виконують їх деколи значно краще і якісніше аніж дорослі. Дошкільники навіть намагаються придумувати власні ідеї «звучних жестів» поєднуючи їх із піснями які мають вокальний супровід, наприклад – стрибки зайчика виконують різкими рухами долоньок по колінах, ніби підстрибуючи.

Існує декілька вправ, які можна використовувати на музичних заняттях в дошкільному навчальному закладі:

- колективні оплески – одноманітні оплески, без акцентів. Педагог може не лише плескати разом із дітьми, але й співати або грати на інструменті;
- одночасне закінчення плескання: виконується по вказівці музичного керівника (припиняє плескання в долоні); після закінчення мелодії;
- продовження і збереження темпу, що задав вчитель; у супроводі мелодії раптові зміни динаміки; виховання вміння розрізнити f і p, а при повторення змінювати темп;
- знаходження пульсуючих долей в мелодії, яку виконує педагог;
- «ритмічні блоки» для вправ можна знайти у віршах, піснях. Спочатку виголошується і проплескується весь текст повністю, потім окремі елементи ритмічного виконання.

Body Percussion на сьогодні – це не лише метод навчання, а й частина музичної культури. З 2008 року під керівництвом американської некомерційної організації Cross Pulse проводяться міжнародні музичні фестивалі перкусійних ансамблів та колективів. Школи Body Percussion

особливо популярні у Бразилії та Великій Британії. У США є кілька відомих колективів, які працюють у цьому жанрі [71].

Один з найвідоміших музикантів цього напрямку є Кіт Террі – перкусіоніст, ритм-танцюрист і педагог, живе у Сан Франциско штат Каліфорнія. Заснував організацію Cross pulse, діяльність якої присвячена створенню, відтворення ритмічної музики та танців різних культур світу. Кіт Террі вважається одним із активних діячів у техніці Body Percussion, є засновником напрямку «Музика тіла», часто проводить майстер класи по всіх країнах світу, в тому числі і в Україні [70]. (Додаток Г)

Легендарний британський гурт Stomp, який існує з 1991 року і відомий усьому світу. Вони використовують не тільки свої тіла, але й звичайні речі як музичні інструменти, так і пластикові пляшки, канистри, кришки, палиці.

Включати перкусію тіла в музичне заняття можна починати з зовсім юного віку, наприклад з молодшого дошкільного. Діти можуть виконувати вправи і самостійно перебуваючи в дома, важливо навчити їх не боятися користуватися свої тілом як музичним інструментом, впевнено видобувати з нього звуки.

Багато звуків тіла схожі на звуки перкусійних музичних інструментів, їх можна поєднувати і ставити перед дітьми завдання порівняти музичний інструмент із звуковим жестом, на що він схожий.

На думку Гарифуллін Резіда, людський організм – це оригінальний і єдиний музичний інструмент, яким володіє кожен. Завдяки своїй доступності цей напрямок широко використовується в музичному мистецтві. Перкусія тіла може виконуватися самостійно або в якості супроводу музики [15].

Спостерігаючи за цією креативною технологією з боку дидактики, важливо зазначити, що для успішної її реалізації необхідно використовувати комплекс вправ, спрямованих на звуковидобуття: тихо-голосно, ритмічно-хаотично, швидко-повільно. Такі ритмічні ігри можна починати

використовувати навіть у групах раннього дошкільного віку, коли діти лише починають знайомитися із музичною діяльністю.

Варто зазначити що ефективна технологія «звучних жестів», при активному застосуванні виконує такі завдання:

- формує цікавість до музики, мотивацію до музичної творчості;
- розвиває метро ритмічне чуття, творчі здібності, дрібну моторику рук;
- дає поняття про такі елементи музики: темп, ритм, метр, динаміка, фраза, тема, імпровізація, тривалість звуку;
- розвиває здатність до самовираження, фантазію, уяву, сприяє реалізації творчого потенціалу.

Перкусія тіла- це колективна музика, і в музичній освіті її активно використовують. Саме із плескання, тупотіння рекомендовано починати вивчення ритму. Перкусійна діяльність поєднує у собі:

- вокальну перкусію, а саме «бітбоксинг» - вид голосової перкусії, яка пов'язана з імітацією барабану, використовуючи при цьому рот, губи, голос та мову;
- «жести, що звучать» - вид перкусійної діяльності, простий та доступний у виконанні;
- гра на перкусійних музичних інструментах - використовувати можна як традиційні музичні інструменти це: металофон, клавиші, барабани, бубонці, маракаси, дзвіночки, дудочки тощо; так і нетрадиційні музичні інструменти: відра, м'ячики, щітки, стаканчики, пляшки, саморобні шейкери тощо.

В своїй роботі я також використовую техніку Body Percussion у різних видах перкусійної діяльності, дітям дуже подобаються заняття саме у поєднанні із даною технікою. Це не тільки різноманітні ритмічні вправи, ігри, танці, оркестри, забавлянки, але й поспівки, скоромовки і лічилки, що супроводжуються звучними жєстами і текстом. Розважальний аспект цієї техніки очевидний, але вона містить і глибоку розвивальну цінність: поліпшує мовлення, дрібну моторику, орієнтацію у просторі, реакцію, увагу, пам'ять.

На практиці до body percussion я додаю скоромовки, це дає можливість отримати необхідну логоритмічну тріаду: музика-слово-рух. Музично-ритмічний і мовленнєвий матеріал варто добирати враховуючи вікові особливості дітей. Вимова тексту скоромовок чи поспівок потребує чималих зусиль, постійних тренувань, адже у сучасних дітей, чи не кожний третій має певні вади мовлення. Подолати їх можна за допомогою не лише учителя-логопеда, а й досвідченого вчителя музичного мистецтва.

В Україні техніку body percussion у поєднанні із скоромовками вперше розкрила і започаткувала М. Пилипчак – хормейстер укр. нар. хору України ім. Г. Г. Верьовки, її творчий доробок складається із народних дитячих скоромовок, які вже давно застаріли і дуже рідко використовувалися в скарбничці педагогів, а вона зуміла подарувати їх нове життя у поєднанні із популярною ритмічною технікою [36].

Які рухи, або ж «звучні жести» найкраще поєднувати із скоромовками і не тільки у роботі із дошкільниками – самі прості і доступні для дітей це: тупотіння, плескання, клацання. Спочатку тренуємо притупи: удар правою ногою об підлогу на сильну долю, на слабку – лівою ногою, іноді можна ще додати оплеск. Пізніше акцент переносимо саме на оплеск, а слабку долю – притупуємо ногою. Завдяки чому опора на сильну долю має вже інше виконання, не таке зручне, це і розвиває метро-ритмічне відчуття. Для людини природний рух – у дводольному розмірі четвертними, спочатку треба розвинути у дітей відчуття рівної пульсації в різних вправах, а пізніше включати все нові ритмічні елементи, попередні напрацювання діти будуть виконувати автоматично, дотримуючись ритму.

Графічно запис скоромовок з body percussion записують таким чином:

1. Рядок із текстом та ритмом;
  2. Піктограми, що зображують різні рухи тіла в той чи інший момент; (важливо графічні символи зображати над нотними тривалостями).
- (Додаток Д)

Опановуючи «звучні жести» із текстом, доцільно розпочинати із двох символів (тупотіння і оплеск), поступово кількість символів може збільшуватися. Оптимальний ефект використання логоритмічних занять буде тоді, коли музичний керівник продумає і рівномірно розподілить психофізичне навантаження на дітей. Мається на увазі не тільки про body percussion, але й тексти та метро-ритмічні особливості скоромовок, їхню складність стосовно вимови. Коли діти вже легко будуть виконувати вправи, можна запропонувати їм придумувати мелодії на скоромовки чи інший поетичний текст, що допоможе дітям відчувати свободу імпровізації.

Педагог може комбінувати відомі дітям символи-елементи, але не варто їх часто змінювати. Дітям потрібний час, щоб їх запам'ятати, тому, повторюючи вже вивчені елементи, обережно додаємо по одному новому. Також можна застосовувати Орф-інструменти у вивченні скоромовок. Корисно взяти бубон окремим голосом, цей приклад ускладнюється тим, що верхній голос – соліст - використовує одночасно елементи body percussion і бубон [28].

Музика тіла доступна із самого раннього віку. Приклади техніки Body Percussion ми прослідковуємо в дитячих іграх, піснях, танцях. Здебільшого вони націлені на розвиток координації і володіння власним тілом. Музика тіла хороша тим, що її може освоїти кожен, немає ніяких вікових обмежень. Не дарма перкусія тіла стала частиною музичної терапії і тренінгів. Крім того, це чудовий спосіб визначити власні фізичні можливості і самовиразитись.

Внаслідок застосування техніки Body Percussion діти вчать грати прості ритми, далі – більш складніші, а пізніше – самостійно створювати і виконувати різні ритмічні комбінації. При цьому велике значення має не тільки розвиток ритмічного почуття, але й активізація уваги, мислення пам'яті, розвиток координації. Впровадження в освітній процес даної техніки розкриває творчі можливості дітей, сприяє ритмічному вихованню, активізує психічні процеси, підвищує мотивацію музично-освітньої діяльності.

Отже, із усією впевненістю можна сказати, що Body Percussion – це мультифункціональна технологія активного навчання, прогресивна педагогічна інновація, яка користується популярністю у всьому світі, і її виконання лише позитивно впливає на всебічний розвиток особистості. Використання її у роботі із дошкільниками дозволяє педагогу одночасно виконувати освітні цілі і завдання не лише у спрямуванні музично-ритмічного розвитку, а по всій музичній діяльності яка охоплює і вокальні і ігрову та танцювальну, а також психологічний і логопедичний напрямки розвитку.

1.3. Сутність та зміст методики «BAPNE»

На сучасному етапі стає очевидно, що традиційна освіта орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпом розвитку нових методів і технологій. Роль педагога набуває нової якості, він всебічно розвиває дітей, їхню життєву компетентність у різних соціальних сферах. Досвід показує, що все нове із часом стає звичною традицією, і що вона утверджує соціум, а новаторами виступають яскраві особистості реформаторського типу.

Навчання, що рухається – таку характеристику дає метод BAPNE, який бере свій початок ще з 1998 року, після зустрічі з багатьма культурами народів світу, де розробник цієї методики, Хав'єр Ромеро Наранхо, спостерігав за роллю тіла, та запропонував нові ідеї на основі нейромоторності. Девіз методики: «Зі своїм тілом я вчусь». Завдяки тому, що у відтворенні музичних фігур задіяне все тіло – відбувається стимуляція не лише лівої, але і правої півкулі головного мозку. Як відомо, що саме права півкуля відповідає за наші креативні думки, творче – образне мислення [61].

Хав'єр Ромеро Наранхо – музикознавець, педагог і фахівець в галузі африканської музики, працює професором університету Аліканте що знаходиться в Іспанії. Він виклав понад сімсот курсів у більш ніж двадцяти

країнах світу, будучи міжнародним експертом у педагогіці ритму. Має ступінь доктора музикознавства, спеціалізується на старовинній музиці. З самого раннього віку Хав'єр здійснив подорожі до Намібії, Нігерії, Марокко та Північної Африки, зацікавившись музикою інших культур. Це спонукало його отримати ступінь магістра мистецтв з етномузикології в Університеті Меріленда (США) та ще одного міжнародного магістра з клінічної нейропсихології в Європейському університеті імені Мігеля де Сервантеса через вплив його сім'ї (його мати – вчитель спеціальної освіти та логопед; його брат – клінічний психолог і музикант) (Додаток Е).

Також розробник методу VAPNE неодноразово виступав на таких важливих конгресах, як ICOT у Більбао, разом із відомими міжнародними спікерами, такими як Говард Гарднер, Едвард де Боно, Мар Ромера та Хавер Бахон. Він проводить семінари в університетах і центрах підготовки вчителів в основному в Японії, США, Венесуелі, Мексиці, Канаді, Колумбії, Німеччині, Іспанії та Італії. В даний час Хав'єр Ромеро Наранхо проводить дослідження з пацієнтами з хворобою Альцгеймера в рамках дослідження під керівництвом нейропсихолога Аліканте – Рут Гаспаріні [62].

Метод VAPNE – це одна з авторських адаптацій техніки *body percussion*. Головна ідея застосування цього методу – це стимуляція когнітивних та виконавчих функцій, таких як пам'ять, креативність, комунікативні навички, увага, концентрація тощо.

У світовій практиці VAPNE - це аббревіатура, кожна літера якої розкриває зміст тих елементів, на яких базується дана методика. В – Біомеханіка; А – Анатомія; Р – Психологія; N – Нейрологія; Е – Етномузикологія. Завдяки цим п'яти елементам Хав'єр Ромеро Наранхо обґрунтовує когнітивну стимуляцію, акцентуючи увагу на нейромоторності організму. Методика не має чітких вікових обмежень, розпочинати її можна з 6-ти місяців до 99 років.

Більш широкого значення розшифрування VAPNE має в такому вигляді:

- *Biomechanics* – біомеханіка дає можливість зрозуміти, як людське тіло рухається в просторі;
- *Anatomy* – анатомія фіксує точні рухи у кістково-м'язових структурах;
- *Psychology* – психологія дає змогу пояснити, чому тілесна перкусія добре впливає на психологічні процеси, а саме увагу та пам'ять;
- *Neuroscience* – нейрологія вивчає, які саме ділянки в мозку активізуються під час тих чи інших рухів;
- *Ethnomusicology* – етномузикологія допомагає зрозуміти традиції тілесної перкусії у культурі народів та етнічних груп різних континентів.

Метод VAPNE також використовують у різних галузях:

- у психотерапії для реабілітації при депресивних станах;
- в управлінській діяльності – щоб допомогти працівникам ефективніше виконувати свою роботу, а також укріпити довіру та взаєморозуміння між колегами;
- у корекційній роботі з дітьми та дорослими з особливими освітніми потребами;
- у роботі з підлітками з порушеною поведінкою;
- як допоміжний спосіб у терапії захворювань людей похилого віку;

Ще одна теоретична опора методу VAPNE – теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера, який вважав, що люди мають декілька типів інтелекту, а саме просторово-візуальний, музичний, внутрішньо-особистісний, міжособистісний, логіко-математичний, натуралістичний, словесно-мовний, тілесно-кінетичний. У людини завдяки генетиці один із типів інтелекту може бути більш розвиненим – може вона досягатиме більших успіхів у відповідній сфері діяльності [60].

Терапевтична перкусія тіла за методом VAPNE є поєднанням музикотерапії та танцювальної терапії. У сфері музичної освіти

використовується зв'язок між емоціями та музикою, за допомогою перкусії, пісні, мелодії. Зі сфери танцювальної терапії він бере зв'язок між емоціями і рухом, використовуючи при цьому танець, рух і хореографічні методи. Терапевтична перкусія тіла, використовуючи ритм і тіло як музичний інструмент, має за мету об'єднати музику і рух у новому спектрі, в якому пов'язують емоції з соціальними стосунками. Це обґрунтовується тим, що в межах самої робочої методології функціональна динаміка дуже інтерактивна, незважаючи на те, чи є групування в формі кола, півкола, пар чи ліній.

Важливо пам'ятати про вплив і стимуляцію, які виробляються в коркових і підкоркових областях обох півкуль головного мозку, завдяки взаємодії з різними елементами, на яких і ґрунтується метод VAPNE, рух впливає на моторну кору, а також на мозочок. Рівень уваги, який зосереджується під час процесу навчання різних рухів, призводить до підвищення рівня кровотоку в легеневих ядрах, також важливо про емоційні аспекти і їх вплив. Під час виконання вправ з рухом, викликанні емоції стають джерелом підтримки і мотивації. За допомогою методу можна досягти позитивного впливу на фізичну, психічну та соціальну сферу що є загальним покращенням здоров'я.

Основна мета – розробка «Виконавчих функцій» детальний опис якої розробив Хозе Антоніо Маріно, діяльність методу VAPNE є головною метою можливого розвитку наступних моментів:

- Стимулювання реакції;
- Управління сприйняттям. Повільне обмірковування дій та думок через спільну діяльність;
- Безпосередня увагу;
- Використання емоційного контролю для поліпшення дій;
- Планування та упорядкування цілей;
- Розвивання робочої пам'яті;
- Когнітивна гнучкість [63].

Особливістю методу VAPNE є величезна кількість соціальної взаємодії, це фізичне торкання свого тіла або частин чужого, зоровий та візуальний контакт. Такі способи контакту в русі відіграють важливу роль для полегшення соціальних взаємовідносин. Перкусія тіла за даним методом найчастіше виконується в групах, це можуть бути кола, півкола, квартети, пари. Таким чином завдяки перкусійному методу діти можуть навчитися за допомогою музики і рухів ефективно працювати в колективі. Завдяки соціальним, тілесним та ефективним цілям метод розвиває спільне бачення та мету, стимулює команду до творчої атмосфери та довіри одне до одного.

Як і у техніці Body Percussion у методі VAPNE важливим елементом є – ритм. Він керує всіма психомоторними процесами, які відбуваються під час виконання body percussion. Звуки які з'являються внаслідок тілесної перкусії, через тактильні відчуття і слухові аналізатори взаємодіють з усіма ділянками головного мозку, в процесі якої відбувається потужна когнітивна стимуляція.

Кожна із вправ створює утворення нових нейронних зв'язків у мозку дитини й дає поштовх для того, щоб розвивалися, відновлювалися та гармонізувалися усі функції мозку. Виконання методу не потребує спеціально музичної освіти чи підготовки, оскільки це не обов'язкова умова. Адже мета методології – це стимулювання виконавчих функцій через рух.

Для запису вправ які використовуються по методу VAPNE, Ромеро Наранхо розробив власну систему. Схематичне зображення якої є зрозумілим і має чотири компоненти:

- назва звучного жесту;
- музична тривалість, якій відповідає рух;
- слова, які треба промовляти;
- зображення людини, яка виконує певний рух.

Простіші варіанти схеми можуть містити всі елементи – головне, щоб було зрозуміло, як їх виконувати. На схемах є тривалість і жест, а не текст і

жест, тому коли ми бачимо, що написана одна чверть – це означає один плеск або інший жест, навіть коли на нього накладається два-три слова.

Ритмічна вправа «Чобіток» по методу VAPNE для дітей дошкільного віку. Діти сидять або стоять в колі разом із музичним керівником промовляють текст і виконують звучні жести (Додаток Є). Пропонується три варіанти звучних жестів:

- перша фраза – по чергово стукати кулачками по правій нозі, друга фраза – по чергово стукати кулачками по лівій нозі;
- по чергово стукати вказівними пальцями по правій, а потім по лівій нозі;
- по чергово ляскати долоньками по правій, а потім по лівій нозі [29].

Ритмічна вправа «Сірі мишки». Для цієї вправи використана українська народна пісня «Грицю, Грицю, до роботи». Діти сидять в колі, промовляють або проспівують текст і виконують звучні жести (Додаток Є).

Ритмічна вправа «Знайомство». Діти і вчитель сидять у колі, вчитель у повільному темпі демонструє послідовність рухів і тексту, діти повторюють. Пізніше вчитель задає потрібний ритм і помірний темп. Усі разом промовляють «Як тебе звать?» і супроводжують відповідними жестами. (Додаток Є). У відповідь хтось із дітей промовляє «Мене звать...» із тими самими жестами. Так триває, доки всі діти не назвуть свої імена. Ця вправа підходить як для молодших так і старших дітей – головне, щоб не зникало бажання повторювати. Адже важливо, щоб діти зберігали задоволення і бажання виконувати вправи разом.

Ритмічна вправа «Канон». Робота над будь-яким каноном розпочинається з простого. Спочатку дітям пропонується робити всі звучні жести та промовляти слова (Додаток Є). Потім поступово ускладнюємо, наприклад:

- діти виконують основну партію, вчитель додає другу, із відставанням на один чи два такти;
- діти об'єднуються у дві групи й виконують дві партії;

- вчитель додає ще й третю партію.

Ритмічна вправа «Дай п'ять». Ця вправа на взаємодію, де кожна дитина має «поспілкуватися» з іншою. Для цього діти утворюють два кола – зовнішнє і внутрішнє. Зовнішнє коло під час вправи рухається навколо внутрішнього. Діти промовляють слова і виконують звучні жести. «Плесь, плесь, дай мені п'ять! Як твої справи?» - «Все добре!». В останньому рядку на слові «Все» - плескають двома руками, «добре» - показують обома великими пальцями «клас».

Ритмічна вправа «Лине шум». Це пісня – вправа на музику Т. О'Брайана. Спочатку діти співають пісню та виконують відповідні рухи (Додаток Є). Під час програшу виконують один із варіантів body percussion:

- перша фраза – руки тримають прямо, по чергово погладжують одну руку другою, вимовляють звук «с-с-с-с». Друга фраза – погладжують ноги згори вниз одночасно двома руками і вимовляють звук «ш-ш-ш-ш»;
- перша фраза – по чергово ляскають руками по грудях. Друга фраза – по чергово клацають пальцями правої і лівої руки;
- перша фраза – по чергово ляскають по правій і лівій нозі + двічі плескають у долоні. Друга фраза – по чергово ляскають по грудях правою і лівою руками + двічі плескають у долоні;
- перша фраза – одночасно клацають язиком і ляскають по щічках. Друга фраза – одночасно клацають язиком і пальцями;
- по чергово руками ляскають по грудях і животі. Відтак по чергово ляскають по ногах схрещеними руками.

Метр як основа ритму виконує у вправах за методом BAPNE дві функції:

1. Часовимірвальна – налагодити в дітей загальне відчуття пульсації;
2. Акцентна – об'єднати частки навколо опорних моментів.

Під час виконання вправ діти навчаються відчувати ритм і метр, вільно і природньо об'єднувати текст і жести [57].

BARNE – мультидисциплінарна методологія, яка поєднує велику кількість дисциплін, що дозволяє використовувати її у різних галузях. Вона підходить для музикантів, психологів, соціальних працівників, викладів фізичної культури, лікарів, інженерів, терапевтів, нейропсихологів, викладачів пластичного мистецтва. Метод BARNE активно просувається в напрямку галузі вищої освіти. Саме тому його викладають у таких країнах як США, Японія, Венесуела, Колумбія, Швеція, Данія, Норвегія, Португалія тощо.

В методі BARNE ритм є динамічним принципом, який керує психомоторними процесами, що здійснюється при ударах по тілу. Звуки що створюються за допомогою цієї форми перкусії, взаємодіють через слухову систему. Існує ще одна модель методу під назвою Barne fit, яка пропонує активність фізичної та когнітивної системи [67].

Ця модель методики побудована на вправах на витривалість, а також розвиток координації тіла з чітким зв'язком стимуляції виконавчих функцій. Вправи не є хореографічними але базуються на нейромоторних навичках, тому вони класифікуються на три рівні інтенсивності, щоб можна було застосовувати для різної аудиторії. Висока, середня та низька інтенсивність безперервно працюють на розвиток координації. Усі вони вимагають постійного використання робочої пам'яті, уваги, контролю, швидкості зміни рухів (Додаток Ж).

Діяльність Barne fit зосереджена на таких моментах:

- контроль позиції та пози;
- просторово-часове структурування;
- статична і динамічна рівновага;
- сигментна координація (рука-око, нога-око);
- загальна динамічна координація;
- основні рухові навички [59].

Ще одна новинка Barne fit полягає в тому, що для проведення вправ потрібна присутність педагога або музичного керівника, це пояснюється тим,

що йде активна і швидка зміна рухової активності, що потребує постійного зорового контакту педагога з дітьми, і також в деяких випадках використовують обтяжені жилети, напочатку з якими важко виконувати активні рухові дії. Такі вправи з обтяженням здебільшого використовуються на музичних заняттях із діти з ООП (особливими освітніми потребами), в яких є гіперактивність і невміння чути вказівки.

Дослідник даного методу Е. Тревіс –Мартінес стверджує, що VAPNE базується на імітації – повторенні зворотніх реакцій, змінній круговій координації та сигналізації в режимі реального часу, який стає подразником, що породжує розвиток біомеханіки. Тобто можна сказати, що весь процес музичної підготовки обертається навколо ритму, і все це через перкусію тіла, що і є сутністю даного методу [72].

VAPNE структурується рухом у просторі від пасивної форми до активної. У практичній роботі педагога дошкільного закладу метод діє за певним планом, який направляє на виконання таких завдань: тренування короткої та довгострокової пам'яті, організація цілі, використання емоційного контролю, рефлексія, робота когнітивної гнучкості.

Основна мета, яку ставить перед собою метод виступає стимулювання всіх частин мозку. Ромеро Наранхо розрізняє чотири види такого стимулювання:

- *імітація повторення* – музичний керівник показує – діти повторюють;
- *зворотна реакція* – музичний керівник показує рухи на одній площині, а діти повторюють на протилежній;
- *змінна кругова координація* – заснована на ритмічній чи словесній структурі, до якої додаються варіації та поступово ускладнюються;
- *відтворення в режимі реального часу* – реальна імпровізація, розробка читання з першого погляду і базується на візуальних подразниках, які виступають кодами, вимагає високої сконцентрованості [68].

Традиційна музична педагогіка не акцентує увагу на тому, що людське тіло є формою музичної виразності. Однак за допомогою VAPNE можна працювати над різними музичними елементами, саме через тіло, а не лише теоретичним шляхом. До основних переваг методу можна віднести: допомога при оволодінні ритмічними навичками; поліпшення координації та концентрації; створення музичного діалогу в колективі; посилення творчого процесу, уяви та підвищення самооцінки; природне вираження ритму, його інтерпретація та імпровізація [66].

Таким чином метод VAPNE стимулює вкрай важливі процеси, що відбуваються під час навчання. При цьому задіюються головні його блоки: психологічний, нейрологічний, координаційний та музичний. Психологічний блок орієнтується на: розвиток міжособистісного та внутрішньо особистісного інтелекту, роботу в команді, поліпшення мотивації, терапевтичний та реабілітаційний ефект. Неврологічний – на: розвиток моторного програмування, заведення механізму руху тіла, стимулювання виконавської функції, розвиток пам'яті (короткої та довгострокової, робочої, слухової, ритмічної, емоційної, аналітичної, пам'яті навчання). Координаційний – на: розвиток вестибулярного апарату, аудіо-дисоціативну, окуло мотивну, віко мотивну координації.

Музичний блок спрямовується на: музичну форму, метро ритм, темп, агогіку, інтонацію, динаміку, ансамбль, музичний аналіз, контроль сценічного страху, перкусію тіла на естетичному рівні, знання ритмічної послідовності, розвиток поліритмії. Беззаперечним є те, що метод має в собі терапевтичний ефект, який вкрай необхідний для людей при отриманні величезного потоку інформації та мінливості емоцій [65].

Висновки до першого розділу

Отже, підсумовуючи вище зазначені теоретичні дослідження варто зробити висновок, що музично-ритмічна діяльність багатогранна і має

широкий застосунок у різних сферах як музичної діяльності так і соціальної. Музика і рух – два напрямки які доповнюють одне одного, і створюють на своїй основні новітні техніки, методи, технології і системи які активно збагачують музично-ритмічну діяльність, знаходячи все нові і нові застосунки.

Опрацьовуючи праці Еміля Жака Далькроза «Евритміку», Карла Орфа «Жести, що звучать», та Хав'єро Ромєро Наранхо техніку «Body percussion» та метод «BAPNE» спостерігається, що музично – ритмічна діяльності побудована на основі трьох взаємопов'язаних елементах музиці -рухові-слові. Рух є найважливішим компонентом що формує у дитини свободу у мисленні, імпровізації, розвиває емоційні реакції, та спонукає до імпровізації.

Новітня техніка Body percussion та метод BAPNE – ефективні музично-освітні технології для активного розвитку музично-ритмічних навичок дітей, через які діти активно вивчають і засвоюють ритм без використання музичних інструментів, музичної освіти, гаджетів. Саме із вивчення ритму дитина пізнає навколишнє середовище, світ, проявляє інтерес до слухання кожного звуку, який нас оточує. Музично-ритмічне навантаження на організм стимулює розумові і фізичні здібності людини. Завдяки тому, що в процесі відтворення ритмічної діяльності задіяне все тіло – відбувається стимуляція правої і лівої півкулі головного мозку. Виконання ритмів за допомогою тіла – чудовий спосіб створення командної роботи, емоційної розкутості і творчого самовираження.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО – РИТМІЧНИХ РУХІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1 Експериментальне дослідження розвитку музично-ритмічних рухів в дошкільників

На межі кожного вікового періоду музично-ритмічна діяльність дітей має певні особливості, виникає потреба розв'язання музично-педагогічних завдань, одним з яких є реалізація принципу наступності в роботі ДНЗ. Обираючи вправи для виконання, педагог має враховувати їхню доступність для сприйняття, яскравість, вікові особливості дітей. Виконавський репертуар музичного керівника має містити твори для трьох вікових груп: старшої, середньої і молодшої.

Специфіку музично-ритмічних рухів, спрямованих на пластичне вираження музики досліджено в роботі О. Гумінської, яка акцентує увагу на:

1. Загальних особливостях – характер, настрій, образ музичного твору;
2. Специфічних властивостях – засобах музичної виразності, жанрових особливостях, оркеструванні.

Завдання педагога – навчити дітей реагувати на всі ці особливості, навчити пластично-ритмічному відтворенню музики [9].

Відтворення рухами засобів музичної виразності (елементів музичної мови) допоможе дітям у їх практично-наочному засвоєнні. Наприклад:

- *ритм* – плескання, тупотіння, клацання, стукання;
- *метр* – відтворюється крокуванням, диригуванням;
- *фразування* – показ ліги (фрази) рукою у просторі перед собою;
- *рух мелодії* - однією чи двома руками перед собою у просторі кожного звука мелодії; вказівним пальцем рухати нитку, що лежить на парті, що і демонструє наочно рух мелодії;
- *динаміку* – рухами різної амплітуди: малої – тихо, великої – голосно;

- *ступені ладу* – ручними знаками релятивної системи сольмізації;
- *ноти звукоряду* – на «живому піаніно».

Музично-ритмічні рухи які є підставою музичних ігор, вправ, та танців посідають вагоме місце у житті дітей дошкільного віку. Рухова діяльність дітей залучає до роботи різні групи м'язів, за допомогою рухів діти передають характер різних персонажів, відповідно до темпу музики.

Значення музично-ритмічних рухів в загальному розвитку дошкільників полягає в тому, що вони:

- розвивають мовлення дітей;
- збагачують емоційний і духовний світ дітей;
- розвивають пізнавальні та музичні здібності;
- мають оздоровче значення;
- виховують активність, витримку, почуття колективізму, пам'ять [12, с. 7].

Сутність поняття «музично-ритмічний розвиток» варто розділи на два поняття, музичний та ритмічний розвиток дітей.

Музичний розвиток –це педагогічний процес формування музично-естетичної свідомості дитини, процес становлення і розвитку музичних здібностей дитини [33].

Ритмічний розвиток – одна із складових фізичного та загального розвитку дітей, яка оснований на чергуванні елементів або цілої системи рухів, визначених за часом реалізації та характером докладених зусиль [27, с. 4].

Розглянуті поняття дають можливість визначити музично-ритмічний розвиток, як організований, цілеспрямований процес розвитку музично-ритмічних навичок і здібностей дитини. Робота педагога або музичного керівника з розвитку музичних здібностей дитини в музично-ритмічній діяльності будується за двома напрямками: розвиток музично-ритмічних навичок і навичок виразного руху.

Музично-ритмічні навички засвоюються дітьми в процесі розучування таночків, хороводів, вправ, ігор, вимоги до яких поступово ускладнюються.

Навички виразного руху – це певний запас рухів, які запозиченні з фізичної культури (різні види ходьби, бігу, гімнастичні вправи), з області сюжетної драматизації (зображення тварин, птахів тощо), з області танцю (елементи народних та бальних танців), а також рухи дитячого танцю [24, с. 20].

Серед принципів розвитку музично-ритмічної діяльності дошкільників варто виділити такі: наочність, доступність, креативність, природовідповідність.

Наочність допомагає створити уявлення про ритм, темп, амплітуду рухів. Наочне сприйняття допомагає більш міцному засвоєнню музично-ритмічних вправ, підвищує до них цікавість. У музично-ритмічному вихованні застосовуються різні види наочності: демонстрація рухів, прослуховування музичних творів, словесний розбір засобів музичної виразності. Зорова наочність використовується лише тоді, коли треба показати який музичний інструмент буде звучати у даному творі.

Принцип доступності – визначається тим, наскільки твір близький і зрозумілий дітям, не варто використовувати занадто довгий по часу твір, максимум 2 – 2,5 хвилини. Доступність музично-ритмічних вправ умовна, тому варто орієнтуватися на середні дані і співвідносити з індивідуальним потенціалом дітей.

Принцип креативності – заохочує творчу активність дітей, музичний керівник створює різні ситуації, в яких діти творчо співпрацюють як в колективі так і самостійно. Обов'язковим елементом музичного заняття має бути імпровізація, адже вона дає можливість у вже знайомих вправах і іграх знаходити щось раніше не помічене або зовсім нове.

Принцип природовідповідності - спрямований на врахування багатогранної природи дитини, особливості її розвитку з погляду віку і статі.

Варто враховувати швидку стомлюваність дітей, чергувати активні музичні завдання з більш спокійними, після розумової діяльності давати змогу відпочити в процесі активної, веселої гри [40, с.4].

Також сучасний педагог повинен орієнтуватися на актуальні наукові підходи: особистісно-орієнтовний, культурологічний, діяльнісний.

Особистісно-орієнтовний підхід навчання та виховання - це один з найважливіших педагогічних завдань мистецької освіти, предмет теоретико-методологічного аналізу та концептуальних підходів до естетичного виховання засобами музичного мистецтва. В центрі уваги цього підходу перебуває дитина, яка прагне до сприйняття чогось нового, спроможна на свідомий та відповідальний вибір у багатоманітних життєвих ситуаціях [56].

Використання особистісно-орієнтовного підходу музично-ритмічної діяльності дає змогу:

- по-новому застосовувати на музичних заняттях звукову, текстову, графічну й відео інформацію та її витoki;
- розвивати духовний світ дитини;
- поглибити творчий потенціал дітей;
- розширити методичні можливості, розширити новітній рівень викладання;
- виховувати інтерес до музичної культури.

Особистісно – орієнтований підхід музично-ритмічного навчання і виховання поєднує в собі всі види музичної діяльності: спів, слухання музики, музично-ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах [35, с. 255].

Культурологічний підхід є характерним для сучасних музикознавчих досліджень Є. Назайкінського, М. Арановського, М. Тараканова, В. Медушевського, В. Холопової та інших. Одним із пріоритетних спрямувань новітньої мистецької педагогіки є - здійснення виховного потенціалу музично-творчої діяльності шляхом формування про художню культуру.

На музичних заняттях використання культурологічного підходу має беззаперечний характер, йдеться про формування гуманітарно-орієнтованої, творчої, особистості дитини. Предмети художньо-естетичного циклу спрямовані на формування у дітей ціннісних орієнтацій в області музичної, художньої культури.

У зв'язку з цим сучасне викладання музики характеризується постійною роботою по розробці інноваційних методик поліхудожньої освіти дошкільнят. Культурологічний підхід передбачає спрямованість дітей на набуття знань, умінь і навичок культурологічного характеру, асоціативно-образного мислення, креативних здібностей [17, с. 4].

Діяльнісний підхід – один із наукових методів, який значною мірою сприяє музично-ритмічному розвитку дітей. В процесі різноманітних видів музичної діяльності дитина не може бути відокремленою, знаходячись у розсудах про музику, має активно приймати участь. Така активна діяльнісна роль стає причиною до самовираження і творчого пошуку, в якому дитина відкриватиме нове для себе, а для навколишніх – нове про себе [7, с. 77].

Базою дослідження виступив дошкільний навчальний заклад № 49 комбінованого типу «Світлячок» (м. Чернівці).

Метою дослідження є – експериментально дослідити шляхи розвитку музично-ритмічних рухів у дітей дошкільного віку.

Завдання експериментального дослідження:

- Провести діагностику стану розвитку музично-ритмічних рухів у дітей дошкільного віку;
- Визначити структуру змісту роботи до кожного етапу музичного заняття.
- Дослідити ефективність поетапного та послідовного розучування музично-ритмічних рухів;
- Перевірити ефективність шляхів розвитку рівня музично-ритмічних здібностей дошкільників різних вікових груп;

Під час констатувального експерименту ми опиралися на наукові підходи, принципи і методи, нами також використовувалася програма «Дитина», яка доступно розкриває зміст кожного виду діяльності дошкільників. Експериментальні заняття побудовані на основі мого календарного і перспективного плану роботи музичного керівника, зміст і структура були варіативними і цікавими, з використанням різноманітних прийомів.

В ході проведення експериментального дослідження, проводилася систематична робота із трьома віковими групами, а саме: молодшою, середньою, старшою, а також відбувалася тісна співпраця із шістьма вихователями даних вікових груп.

При проведенні роботи із дітьми дошкільного віку враховувалось, що у дітей раннього або молодшого віку недостатньо розвинена зорова, слухова й вестибулярна чутливість, недосконале сприйняття: не можуть на довгий час зосереджувати свою увагу на музиці, неточно сприймають і відтворюють рух, погано орієнтуються у просторі. Тому музичний керівник та педагог при розвитку музично-ритмічних здібностей дітей ставить такі завдання:

- вчити дітей погоджувати рухи за характером музики, чітко рухатися, грати в музичні ігри, виконувати танці і хороводи як в ДНЗ так і в дома;

- розвивати у дітей почуття ритму, темпу, яка полягає в тому, що діти відчують у музиці ритмічну виразність, емоційно відгукуються на неї і передають це у своїх рухах;

- розвивати художньо-творчі здібності, які виявляються у дошкільників у тому, що вони самостійно шукають способи відображення ігрового образу, комбінують танцювальні рухи, з власної ініціативи танцюють поза заняттями.

В процесі проведення експериментальної діяльності використовувалися три етапи:

1 етап – *ознайомлювальний* – який націлений на накопичення навичок розвитку музичного сприйняття: почуття ритму, тембрового і звуковисотного слуху, музичної пам'яті.

2 етап – *репродуктивно-творчий* – занурення дітей у творчу діяльність. Дитина імпровізує на основі раніше засвоєних знань, умінь і навичок.

3 етап – *закріплення* – закріплення навичок музично-ритмічної діяльності.

Експериментальне дослідження спирається на аналіз розвитку музично-ритмічних навичок дошкільників і включає в себе виявлення певного рівня розвитку дітей. Всі музичні заняття були проведені у першу половинну дня, два рази на тиждень, час занять залежить від віку групи дітей, проводяться заняття за заздалегідь складеним календарним і перспективним планом роботи, який включає в себе різноманітні методи і прийоми навчання.

Експериментальне дослідження розвитку музично-ритмічних рухів включає в себе такий зміст роботи згідно різновіковими групами дітей:

- *Молодша група* – вид музично-ритмічних рухів – *танець* «Чобітки» обр. Т. Шутенко, автор рухів Н. Френкель.

Зміст роботи:

1 заняття. Ознайомлення з танцем «Чобітки». Визначення характеру музики. Показ та пояснення рухів.

2 заняття. Повторний показ танцю. Розучування рухів до танцю. Виховувати бажання танцювати в гурті, колективі.

3 заняття. Вчити розрізняти початок і закінчення твору і відповідно до цього починати і закінчувати рухи.

4 заняття. Вчити дітей змінювати рухи відповідно до змін у музичному супроводі.

5 заняття. Закріпити рухи танцю. Працювати над ритмічністю рухів.

6 заняття. Виконувати рухи танцю відповідно до характеру музики.

7 заняття. Виховувати бажання танцювати парами відповідно до характеру.

- *Середня група* – вид музично-ритмічних рухів – *вправа «Жуки»* обр. Л. Вишкарьова, рухи склала Є. Дуб'янська.

Зміст роботи:

- 1 заняття. Ознайомлення з вправою. Вчити сприймати контрастну музику. Пояснення рухів та їхньої зміни відповідно до зміни звучання.
- 2 заняття. Продовжувати розучування вправи. Вчити дітей сприймати музику і передавати її зміну відповідними рухами.
- 3 заняття. Звернути увагу дітей на вільне розміщення по всьому залу.
- 4 заняття. Впізнавати музику до вправи, називати її. Узгоджувати рухи з музикою.
- 5 заняття. Самостійне виконання.
- 6 заняття. Пригадування вправи. Передавати зміну музики відповідними рухами.

- *Старша група* – вид музично-ритмічних рухів – *гра «Оркестр»* обр. В. Полевого, рухи склала В. Антонова.

Зміст роботи:

- 1 заняття. Ознайомлення з музикою до гри. Визначення частини музичного супроводу і характеру. Пояснення змісту гри.
- 2 заняття. Розучування гри. Вчити дітей розрізняти різнохарактерну музику, організовано діяти всією групою.
- 3 заняття. Привчати дітей дотримуватись правил гри, сідати на стільці із закінченням музики 2 частини. Узгоджувати рухи з музикою.
- 4 заняття. Закріпити гру, підтримуючи у дітей веселий настрій.
- 5 заняття. Пригадати знайому гру. Імітування гри на інструментах поєднати із наспівуванням мелодії на складах ля-ля. Змінювати рухи відповідно до змін музичного супроводу.
- 6 заняття. Пригадати знайому гру. Використати шумові ударні інструменти. Дотримуватись правил гри.

Для того, щоб музично-ритмічні рухи на музичних заняттях були успішно засвоєні, важливо знати яка музичність кожної дитини. Це можна виявити в процесі багаторазових спостережень і занять. Тому експериментальне дослідження проводилося поетапно.

На музичних заняттях з дітьми дошкільного віку використовуються такі види музично-ритмічної діяльності: вправи, ігри, танці. При організації різних видів музичної діяльності важливо дотримуватися послідовності та періодичності подання музичного матеріалу.

Основним принципом роботи є поетапність розучування музичного матеріалу:

1. *Ознайомлення* – з певним видом рухів, визначення характеру твору, його форми, показ та пояснення рухів.

Методи і прийоми навчання:

Методи: - словесні: бесіда, розповідь, пояснення, роз'яснення;

- наочно-зорові: картинки, іграшки, показ рухів дорослим;

-наочно-слухові: виконання музичного супроводу до різновидів рухів;

Прийоми: - повторне програвання музики.

2. *Розучування* – розучування рухів, робота над узгодженням рухів відповідно до характеру музики.

Методи і прийоми навчання:

Методи: - словесні: пояснення, роз'яснення, нагадування, вказівки, зауваження;

- наочно-слухові: виконання музичного супроводу, метод порівняння, зіставлення частин твору;

- наочно-зоровий: показ рухів педагогом, ілюстративний матеріал;

- вправи;

Прийоми: - багаторазове повторення рухів;

- музична загадка;

- ігрові;
- рухові;
- індивідуальна робота;
- показ дорослого;
- показ рухів дитини;
- використання імітаційних рухів.

3. *Закріплення* – перевірка засвоєння рухів дітьми, самостійне виконання.

Методи і прийоми навчання:

Методи: - словесні: нагадування, загадки;

- наочно-зоровий: виконання вивчених рухів дітьми;
- наочно-слуховий: демонстрація музичного супроводу до рухів;

Прийоми: - музичні загадки;

- використання імітаційних рухів;
- виконання вивчених рухів групами дітей [25].

На основі власного досвіду у роботі із дошкільниками потрібно зауважити, що вагоме значення займає послідовність розучування на кожному занятті музично-ритмічних рухів. Мається на увазі, що кожне заняття охоплює ту чи іншу мету і кожного разу має інше завдання. Наприклад послідовність розучування «Танцю парами». *На першому занятті зміст роботи такий:*

- Ознайомлення з музикою до танцю, визначення характеру та кількості частин музичного твору. Показ рухів танцю.

Перебіг заняття

- Діти, сьогодні ми познайомимося з танцем, який називається «Танець парами». Подивіться на картинку, що ви тут бачите? (*відповідь дітей*). Діти танцюють удвох весело, радісно. Послухайте музику до цього танцю (*демонстрація музичного супроводу*). Хто мені скаже, яка ця музика за характером? Правильно, це легка й рухлива музика, під неї легко бігати (*награвання 1 частини*), а далі музика стає голоснішою і чіткішою (*нагрівання*

2 частини). Тепер подивіться, як Тетяна Іванівна з Надійкою виконають цей танець (*показ рухів танцю*). На наступному заняття ми будемо розучувати цей танок.

Друге заняття. Зміст роботи:

- Повторний показ танцю. Розучування танцювальних рухів першої фігури, навчання дітей рухів відповідно до зміни частин музичного твору.

Перебіг заняття

- Діти, сьогодні ми з вами почнемо розучувати «Танець парами». Подивіться ще раз, як його танцюють Надійка з Тетяною Іванівною. А тепер зробимо велике коло пара за парою, хлопчики кладуть праву ручку дівчаткам на талію, а лівою беруть їхню ліву руку. Діти легким бігом біжать по колу на кожну чверть такту, тоді тупають ногою і в парі кружляють. Тепер послухайте музику (*до кожних рухів награв музику*). Зараз виконаємо рухи разом з музикою. Будьте уважні (*діти танцюють, а музичний керівник нагадує їм послідовність рухів*).

Третє заняття. Зміст роботи:

- Закріпити рухи першої фігури й розучити рухи другої фігури. Вчити дітей рухатись парами по колу, дотримуючись певної відстані, починати і закінчувати рухи одночасно з початком і кінцем музики.

Перебіг заняття

- Продовжуємо розучування «Танцю парами». Давайте, діти, зробимо велике коло і станемо парами. От бачите, яке утворилося гарне коло, тож, воно має залишатися до кінця таке, не звужуйте його. А зараз послухайте музику. Бігти по колу треба легенько, а на закінчення музики – зупинитися. Вчимо танець далі (*пояснюю рухи другої фігури*), спочатку виконуємо без музики, а потім, коли діти вивчили рухи, підставляємо музичний супровід. Повторюємо рухи ще раз. Пропоную дітям виконати танець спочатку. Слідкую за узгодженням рухів відповідно до характеру музики.

Четверте заняття. Зміст роботи:

- Закріпити набуті навички. Розучити рухи третьої фігури. Працювати над чіткістю та ритмічністю танцювальних рухів.

Перебіг заняття

- Діти, сьогодні ми повторимо «Танець парами». (*Виконання таночку*). А тепер ми розучимо рухи далі. (*Показ рухів і пояснення їх*). Подивіться, як красиво виконує ці рухи Єва та Максим (*використання сюрпризного номера*). Зараз станемо парами, утворивши велике коло і почнемо танцювати. При потребі використовую індивідуальну роботу з дітьми. Тепер виконаємо танок спочатку. Намагайтесь бути уважними й танцювати красиво. (*Танець виконується 2-3 рази*).

П'яте заняття. Зміст роботи:

- Вчити дітей рухатись легко, відповідно до характеру музики, змінювати рухи зі зміною музики.

Перебіг заняття

- Діти, чи бажаєте виконати «Танець парами»? Зараз продемонструєте його. Покажете, як потрібно легко і красиво виконувати вивчені рухи. Уважно слухайте музику і точно виконуйте рухи відповідно до музики. (*Виконання танцю*). При потребі використовую нагадування рухів.

Шосте заняття. Зміст роботи:

- Самостійне виконання дітьми «Танцю парами».

Перебіг заняття

За музичною загадкою (*награвання уривку музики*) діти впізнають назву таночку. Сьогодні ми з Тетяною Іванівною будемо слідкувати за тим, як ви самостійно зумієте виконати «Танець парами», визначемо кращих танцюристів. Отож, хлопчики запрошують дівчаток до танцю і розпочинаємо танок. (*Виконання танцю*). Молодці, діти, як ви всі гарно постарались. Цей танець ми ще будемо виконувати на святковому ранку і ваші батьки теж оцінять ваші танцювальні успіхи.

При навчанні різних видів музично-ритмічної діяльності найефективнішим є прийом – прямого показу педагога, ілюстрування, пояснення, аналіз дитячої діяльності. Виразний показ музичного керівника займає провідне місце в системі розвитку у дітей виразності рухів. Експериментальне дослідження здійснювалось у процесі заняття на матеріалі класичних музичних творів та матеріалі дитячого музичного фольклору. Найчастіше використовувався традиційний вид уроку або комплексний.

У процесі навчання музично-ритмічної діяльності вагоме значення має також слово педагога. Музичний керівник повинен чітко пояснити музичну вправу або гру у формі короткої бесіди. Метою педагога є – роз'яснити дітям, які почуття і думки передаються в музичному творі і які засоби музичної виразності застосував для того композитор. Пояснення має бути коротким і виразним, мова чіткою і спокійною. Багатослівне, одноманітне пояснення втомлює дітей, вони стають не уважними і у них пропадає інтерес до гри чи вправи. Під час розучування даються вказівки, що допомагають дітям зрозуміти як треба виконувати рухи. Для кращого запам'ятовування рухів важливу роль відіграє систематичне повторення.

Працюючи музичним керівником у ДНЗ, мною була проведена діагностика розвитку музично-ритмічних рухів дошкільників, згідно освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» розробленої відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, і є комплексною варіативною програмою, в якій відображено вимоги до змісту дошкільної освіти. Зміст освітньої роботи з дітьми структуровано за принципом інваріативності та варіативності, що дає змогу відійти від традиційної системи занять, уможлиблює інтеграцію різних видів діяльності та тісно пов'язано з реаліями життя, потребами та інтересами сучасних дітей.

Раз на три місяці проводиться діагностика розвитку музично-ритмічних навичок дітей, яка оцінює кожну дитину за шкалою від 1 до 3, по різних критеріям, наприклад: відчуття ритму; якість виконання маршової ходьби, бігу

та підстрибування; зміна темпу, динаміки, перешикування; виконання танцювальних рухів; творчість у рухах і пластиці; загальний показник компетентності який в сумі підсумовує всі перелічені критерії оцінювання.

Дана діагностика дає змогу прослідкувати рівень розвитку музично-ритмічних навичок дітей, або ж навпаки відставання у її засвоєнні. Узагальненні результати щодо проведених діагностик дають змогу визначити рівень сформованості почуття ритму у дітей і їх розвиток щодо музично-ритмічної діяльності, і поділяється на три рівні – високий, середній, низький.

Рівні музично – ритмічного розвитку дітей від 2 до 3 років

Високий рівень: - ритмічно виконує прості ритмічні та танцювальні рухи;

- узгоджує свої рухи з діями педагога та інших дітей;
- самостійно змінює рухи відповідно до двочастинної форми;
- під музику може самостійно ставати в коло;
- ритмічно узгоджує свої рухи під музику;
- яскраво проявляє себе в танцювальній діяльності;
- без проблем може плескати в долоні простий ритмічний малюнок мелодії.

Середній рівень: - проявляє інтерес до музично-ритмічної діяльності;

- виникають складнощі під час виконання ритмічних рухів під музику;
- під час виконання рухів дитина потребує додаткового пояснення з боку педагога;
- допускає помилки в процесі координації рухів з діями інших дітей;
- не завжди ритмічно узгоджує свої рухи під музику.

Низький рівень: - не проявляє інтерес до музично-ритмічної діяльності;

- демонструє невиразність та незлагодженість рухів з ритмом музики;
- не може відтворити елементарну послідовність ритмічних рухів;
- не володіє певними виконавськими вміннями та навичками відповідно до вікових можливостей.

При проведенні діагностики із дітьми від 2 до 3 років, група яких складається із 15 малюків було встановлено, що 20 % відповідають низькому

рівню музично-ритмічного розвитку, 40% середньому і 40% високому. Більшість достатньо впевнено виконують поставлені перед ними завдання, але не одразу включалися у музично-ритмічну діяльність, соромилися та потребували невеликого втручання та допомоги дорослого.

Рівні музично – ритмічного розвитку дітей від 3 до 4 років

Високий рівень: - чітко виконує маршові та прості танцювальні рухи;

- демонструє злагодженість своїх дій з діями педагога та інших дітей;
- самостійно змінює рухи під музику двочастинної форми;
- відтворює ритмічну пульсацію мелодії двотактної побудови;
- узгоджує свої рухи відповідно до характеру музики.

Середній рівень: - проявляє інтерес до музично-ритмічної діяльності;

- потребує допомоги педагога для здійснення координації рухів з діями інших дітей;
- виникають складнощі щодо ритмічного виконання рухів під музику;
- потребує додаткових пояснень та показу рухів;
- мало емоційно відтворює в рухах характер музики.

Низький рівень: - не проявляє інтерес до музично-ритмічної діяльності;

- не може відтворити ритмічну пульсацію мелодії;
- дитина не спроможна узгоджувати свої рухи відповідно до ритму музики;
- музично-ритмічні рухи не виразні;
- після прослуховування музики дитина не спроможна відтворити ритмічний малюнок мелодії.

Наступна експериментальна група віком від 3 до 4 років, яка складається із 22 дітей, характеризується достатньо високими показниками успішного музично-ритмічного розвитку. 60% високий рівень, 25% середній, 15% низький. Більшість дітей із групи почували себе вільно і невимушено рухаючись і відтворюючи характерні рухи, що відповідали характеру та завданням музично-ритмічної діяльності.

Рівні музично – ритмічного розвитку дітей від 4 до 5 років

Високий рівень: - виразно та ритмічно рухається під музику;

- може самостійно вибирати рухи для музично-ігрових вправ;
- проявляє інтерес та бажання займатися музично-ритмічною діяльністю;
- узгоджує свої рухи відповідно до зміни ритму музики;
- вміє ставати в пари та самостійно перешиковуватися в коло з вільного положення й назад;
- виконує пружинку, підскоки, рухається і кружляє в парі і по одному.

Середній рівень: - дитина проявляє інтерес до музично-ритмічної діяльності;

- потребує допомоги дорослого та додаткового пояснення або показу рухів;
- не завжди емоційно передає характер музики в рухах;
- частково потребує допомоги педагога для здійснення координації власних рухів відносно дій інших дітей;
- виникають труднощі в процесі прояву творчості в музично-ритмічній імпровізації.

Низький рівень: - не проявляє інтересу до музично-ритмічної діяльності;

- потребує постійної допомоги дорослого;
- дитина не спроможна проявити творчість у музично-ритмічній імпровізації;
- не координує свої рухи відносно інших дітей;
- танцювальні рухи не виразні;
- дитина не спроможна узгоджувати власні рухи з ритмом музики [37].

При проведенні діагностики із дітьми від 4 до 5 років, група яких складається із 28 дітей, характерним є середній рівень музично-ритмічного розвитку який складає 55%, адже більшості властиві посередні прояви. Неточність у вирішенні ритмічного завдання, навіть у відтворенні ритмічної пульсації, емоційно скуте сприймання музики, потребують додаткового пояснення і показу рухів від дорослого. 25% відповідають високому рівню, і 20% низькому. Важливо зазначити що у даній віковій групі присутні двоє

дітей із особливими освітніми потребами, що потребують більшої уваги і віддачі від педагога.

Рівні музично – ритмічного розвитку дітей від 5 до 6 років

Високий рівень: - проявляє інтерес та бажання брати участь у музично-ритмічній діяльності;

- образно виконує музично-ритмічні рухи відповідно до характеру музики;
- узгоджує свої рухи з ритмом;
- з легкістю відтворює ритмічний малюнок в чотиритактній побудові музики;
- володіє достатнім обсягом музично-ритмічних та танцювальних рухів відповідно до свого віку;
- не виникає труднощів під час створення танцювальної імпровізації.

Середній рівень: - виникають труднощі під час використання набутих умінь і навичок у творчій музично-ритмічній діяльності;

- не завжди може самостійно узгоджувати рухи під музику;
- іноді потребує допомоги дорослого та додаткового показу рухів у музично-ритмічній діяльності;
- виникають труднощі під час виконання ритмічних рухів під музику;
- проявляє інтерес, але спокійно реагує на участь у музично-ритмічній діяльності.

Низький рівень: - дитина не спроможна виконувати послідовність ритмічних або танцювальних елементів у музично-ритмічній композиції;

- не проявляє інтерес до музично-ритмічної діяльності;
- демонструє не злагодженість рухів відповідно до ритму музики;
- постійно виникають труднощі в послідовності рухів під музику;
- дитина не здатна до самостійного показу музично-ритмічних рухів;
- із запізненням реагує на початок та закінчення музики.

У даній віковій групі від 5 до 6 років яка складається із 32 дітей, при проведенні діагностики виявлено, що переважає високий рівень музично-ритмічного розвитку 72%, діти легко засвоюють усі складові музично-

ритмічної діяльності, проявляють інтерес та активність на занятті, не потребують додаткової допомоги чи пояснення від музичного керівника, відтворюють рухи легко і невимушено. 20% відносяться до середнього рівня, 8% до низького. Це говорить про те, що дана вікова група, відповідає гармонійному, творчому музично-ритмічному розвитку, і проявляє це у високих показниках.

Експериментальне дослідження із рівня музично-ритмічного розвитку дошкільників, надало можливість провести відповідну роботу із дітьми, виявити у них їхній рівень розвитку, а також на основі підведених результатів, дозволяє виявити умови для оптимізації кращих результатів.

За тривалий час роботи музичним керівником мною було створено велику кількість наочного матеріалу із зображенням ритмічних малюнків, теку з музично-ритмічного виховання і доповнена вона аудіо і відео матеріалами.

Також працюючи над ефективними техніками для розвитку музично-ритмічних навичок дошкільників, мною та іншими педагогами закладів дошкільної освіти м. Чернівці, було проведено майстер клас «BAPNE and Body percussion» для музичних керівників, логопедів та вихователів закладів дошкільної освіти. Майстер клас проводився згідно ініціативи «Міського центру професійного розвитку педагогічних працівників» Чернівецької міської ради і мав на меті підвищити професійну кваліфікацію педагогів, представити учасникам сучасні методики і їх застосування в професійній діяльності, розвинути практичні навички і вміння працювати з даними методиками (Додаток 3).

Отже, в результаті проведення експериментального дослідження з дітьми дошкільного віку, в закладі дошкільної освіти №49 було виявлено, що критерії музичного розвитку визначаються за різними показниками, рівнями розвитку музично-ритмічних рухів визначено високий, середній та низький. Засобами діагностики музично-ритмічного розвитку дітей були спеціально розроблені вправи та заняття. Важливим елементом у розвитку музично-

ритмічних навичок є грамотно донести до дітей виконання рухової діяльності та поетапно розучувати всі види музично-ритмічних рухів, поєднувати ритмічну діяльність із сучасними техніками навчання застосовуючи їх в різних сферах життя дошкільників. В результаті дослідження музично-ритмічного розвитку дітей та виконаної роботи в ході експериментального дослідження зроблено висновок, що дошкільний вік надзвичайно важливий для музичного розвитку дитини, який має постійно знаходитися в полі зору педагога.

2.2. Методика розвитку музично-ритмічних рухів у дітей середнього і старшого дошкільного віку

У зв'язку із введенням нового базового компонента дошкільної освіти значно зросла потреба у використанні ефективних методів розвитку музично-ритмічних навичок дошкільників. Діти обожають рухатись під музику, їхні самостійні інтерпретування рухів відтворюються на рівні підсвідомості. Одним із важливих завдань для педагога є вибір методів і прийомів навчання, які мають створити на музичних заняттях атмосферу цікавості, творчості та розкृतості. Дошкільнята мають виконувати музично-ритмічні рухи не тому що їх змушують, а тому що їм це подобається і цікаво.

Складовою музичного заняття є єдине музичне сприйняття, яке засноване на активному усвідомленні внутрішнього зв'язку між звуками, фарбами, рухами, словами й інших складових у різноманітних видах музичної діяльності [30, с. 81].

Музичні заняття – це одна з граней всебічного розвитку дитини, прилучення їх за допомогою музики до нових форм спілкування. Музично-ритмічні рухи, як основна частина музичного заняття у дитячому садку, сприяють розвитку музичності кожної дитини. Вони розвивають емоційність і образність сприйняття музики, почуття ритму, мелодійний і гармонійний слух, відчуття музичної форми, музичну пам'ять [4].

Сюжети, образи музичних ігор, вправ та танців конкретизують для дітей зміст музичного твору, допомагають більш глибокому його переживанню.

Виразні музичні рухи спираються на загальний фізичний розвиток дітей, кмітливість, координацію рухів. Для того, щоб діти могли більш точніше передавати в рухах зміст, структуру і особливості музики, музичний керівник включає в заняття невелику кількість музично-рухових вправ. Музично-ритмічна діяльність як засіб розвитку дитини, включаючи в себе роботу із образами та емоційними відгуками, цілком відповідає вимогам досить складного дошкільного віку.

Музично-ритмічна діяльність організовує дітей на заняттях, його згідно методики дошкільного виховання завжди розпочинають і закінчують бадьорою маршовою ходьбою або крокуванням. Важлива увага під час занять приділяється чіткості та злагодженості рухів, що сприяє формуванню у дітей правильної постави, легкому бігу, кружлянню та стрибанню.

Види музично-ритмічної діяльності з музичним супроводом:

1. Музичні ігри: сюжетні, безсюжетні, хороводні, музично-дидактичні;
2. Танці: за показом, хороводні, бальні дитячі, з точно зафіксованими рухами, характерні, народні, творчі;
3. Вправи в рухах: в основних рухах, перебудови, гімнастичні вправи, ходьба, біг, підскоки, в танцювальних рухах.

Музичний керівник завжди має враховувати вікові особливості кожної групи дітей, не можна використовувати занадто прості чи складні музично-ритмічні рухи, які діти не тільки не можуть сприймати але й виконати. Використання однієї вправи чи гри у різних групах наприклад молодшій і старшій теж методично є невірною. Тому на кожен вік стоять різні освітні завдання, репертуар, методика і освітні результати.

Для середнього дошкільного віку (4-5 років) для розвитку музично-ритмічних навичок використовують такі освітні завдання:

- Розвивати уміння дітей розуміти зміст творів музичного мистецтва, уважно слухати музику та координувати рухи відповідно неї.
- Формувати навички ритмічного руху залежно від характеру музики.
- Удосконалювати танцювальні рухи: прямий галоп, «пружинку», кружляння по одному та в парах.
- Навчати рухатися у парах по колу в танцях та хороводах, ставити ногу на носок та п'ятку, ритмічно плескати в долоні, виконувати найпростіші перебудови (з кола врозтіч та назад) і підскоки.
- Продовжувати удосконалювати навички основних рухів: ходьби та бігу.
- Формувати у дітей початкові знання з елементарних основних понять музичної грамоти «темп» (швидкий, повільний, помірний), «пауза», «мелодія», «фраза».
- Учити розпізнавати вступ та закінчення музичного супроводу, а також розвивати уміння щодо його відображення в рухливій діяльності.
- Виховувати повагу та любов до естетичного забарвлення музично-ритмічної діяльності [11, с. 419].

Метою завдань є сприяння естетичному вихованню та фізичному розвитку дітей середнього дошкільного віку, надання їм потреб у руховій активності, розвиток почуття ритму, танцювальної виразності, координації рухів та на цій основі виховання художнього смаку, уміння повноцінно виконувати рухливі завдання.

Враховуючи поставлену мету і завдання на початковому етапі навчання необхідно сприяти музично-ритмічному вихованню дітей середнього дошкільного віку, яке має складатися із засвоєння теоретичних понять та їх практичного застосування у розминках для тіла й ритмічного сприйняття нескладних музично-ритмічних рухів, що включає безперервний процес проходження трьох етапів засвоєння ритмічних рухів.

1 етап- набуття навичок рухів посередині зали.

Розвинути основні ритмічні рухи у дітей можна за допомогою застосування таких вправ:

- перегинання тулуба, нахили вперед та набік;
- для розвитку м'язів шиї (нахили, повороти з поступовим перекатом голови в різних напрямках);
- на розвиток плечового поясу (піднімання, опускання, розгортання);
- висування ноги по підлозі вперед як підготовка до кроків;
- напівприсідання на двох ногах, не відводячи п'ятки від підлоги.

2 етап -сприяти засвоєнню дошкільниками колективно-порядкових вправ.

Ознайомити з поняттями лінія, відстань, коло, колона, формувати навички марширування: - крокування по одному, по колу;

- фігурне марширування (розходження праворуч, ліворуч, об'єднання у пари);
- перешиковування у пари, в коло, вільне розташування у просторі.

3 етап – розвиток музично-слухового сприйняття. На цьому етапі потрібно спрямовувати увагу дітей на слухання музичного супроводу, а також вчити дошкільників плескати руками нескладні ритмічні малюнки на слух та почергово з притупуванням. Учити дошкільників починати і закінчувати рухи разом з музикою, а також узгоджувати їх відповідно до характеру та темпу музики через застосування дидактичних вправ на розвиток уваги.

Використання музично-дидактичних ігор та вправ як метод розвитку дошкільників було здійснено Н. Ветлугіною. Яка вважала, що в такому виді середовища у дітей удосконалюються засвоєнні способи дій, здатність до самостійного їх вправляння, розвитку уміння контролювати свої дії. Н. Ветлугіна запропонувала класифікацію дидактичних ігор, схарактеризувала їх структуру та зміст [5].

Музично-ритмічна діяльність матиме значно більшу результативність в умовах двостороннього навчального процесу батьків та педагогів.

Основні закономірності навчально-виховної роботи в сім'ї:

- підтримувати інтерес дітей до музично-рухової діяльності;
- частіше створювати ситуації для танцювальних імпровізацій дітей середнього дошкільного віку;
- використовувати музику при виконанні фізичних вправ (ранкова гімнастика, лікувальна фізкультура);
- звертати увагу дітей на красу рухів від побаченого танцю, фільму, мультфільму, вистави, концерту.

Орієнтовний музичний репертуар для дітей середнього дошкільного віку:

Хороводи, інсценування: «Не сваріться», «Гляньте всі», муз. і сл. В. Верховинця; «Ну ж бо зайчик затанцюй», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; укр. нар. пісня «Іди, іди, дощику»; «Я коза», муз. М. Лисенка з опери «Коза – дреза», сл. народні; «Цвінь-цвірінь», муз. О. Злотника, сл. Л. Ямкового.

Рухливі забави: «Мир миром» укр. нар. мирилка, обр. Я. Степового; «Ладки, ладки», муз. В. Верховинця, сл. народні; укр. нар. хода-співанка «Катерина і Василь»; «Сумка казка», «Рухатись і відпочивати», муз. Я. Степового; «Весела хода», муз. Г. Свидова; «Бавимось із дзвониками», муз. З. Хорошко; «Зробимо коло», муз. В. Верховинця, сл. народні [42].

Ігри: «Розважаємось із сопілочкою», за укр. нар. піснями «Я маленька дівонька», «Я маленький хлопчик»; «Гра з лялькою», муз. Ю. Шишакова; «Кішка і кошенята», муз. М. Раухвергера; «Злови в коло», муз. Б. Гундера, сл. В. Антонової; «Гра з брязкальцями», на муз. М. Римського-Корсакова з опери «Ніч перед Різдвом»; «Зайчик –пострибайчик», на укр. нар. пісню «Засмучений зайчик»; «Прогулянка і дощик» муз. А. Філіпенка.

Танці: «Веселий танок», на укр. нар. мел. «Гречаники»; «Туп-туп велесенько», укр. нар. мел., обр. М. Різоля; «Стукалка» укр. нар. мел., обр. М. Метлова; «Танець із листочками», на муз. К. Степенка; «Гопачок», укр. нар. мел., обр. М. Раухвергера; «Нові чобітки», муз. В. Костенка; «Будемо

танцювати», мел. і сл. Н. Грановської, гарм. І. Кишка; «Танець із квітами», на муз. М. Лисенка; «Навскочки», муз. М. Чембержі.

Освітні результати, діти мають набути навички:

- виконання рольових етюдів, заснованих на попередньо вивченому матеріалі;
- виконання музично-ритмічних вправ під музику;
- виконання танцювальних рухів;
- виконання музичних ігор;
- виконання основних танцювальних кроків.

Діти середнього дошкільного віку мають уміти:

- ритмічно ходити, легко бігати;
- виконувати музично-ритмічні вправи під музику;
- марширувати;
- виконувати основні танцювальні кроки та рухи;
- виконувати ігрові етюди, засновані на попередньо вивченому матеріалі;
- змінювати рухи відповідно до характеру музики.

Показники успішного музично-естетичного розвитку дитини:

- з добрим настроєм іде на заняття, вільно взаємодіє з дітьми і дорослими у процесі музичної діяльності;
- радіє музиці, емоційно переживає і цілісно сприймає музику;
- відтворює в русі загальний характер музики, невимушено поводить у музично-руховій грі, танці;
- отримує задоволення від музичних рухів, імітування;
- співпрацює з дорослими та дітьми заради музичних дій, у повсякденні, під час занять, розваг і свят виявляє доброзичливу активність у спільних діях [23].

Діти середнього дошкільного віку вже мають достатній музичний досвід, і активно працюють в різних видах музичної діяльності, в тому числі і музично-ритмічних рухах. Основною формою навчання є заняття, яке

проходить двічі на тиждень по 20 хвилин. Діти цього віку самостійно проявляють себе у іграх, вправах, танцях, виконують рухи узгоджено дотримуючись заданого ритму. На заняттях здебільшого використовуються ігрові методи і прийоми, які допомагають звернути увагу дітей на характер музики, використання яскравої атрибутики підвищує якість виконання руху, доповнює емоційний настрій. В процесі навчання дітей музично-ритмічним рухам середнього віку, важливо здійснювати індивідуально-диферційований підхід до дітей, це дає можливість проявити себе слабшим і сором'язливим дітям [39].

Для старшого дошкільного віку (6-7 років) для розвитку музично-ритмічних навичок використовують такі освітні завдання:

- Формувати систему знань та уявлень про сутність і види ритмічної діяльності.
- Розвивати координацію та точність рухів, музично-рухову пам'ять.
- Розвивати хореографічні, музично-ритмічні, фізичні та творчі здібності.
- Продовжувати розвивати художні вміння та навички у практичній діяльності.
- Учити імпровізувати під будь-який музичний твір.
- Розширювати і збагачувати художньо-естетичний й емоційно-естетичний досвід дітей.
- Розвивати увагу, уяву, фантазію, спостережливість, пам'ять, волю.

Початковим етапом навчання дітей 6-7 річного віку музично-ритмічній діяльності є закріплення їхнього вміння рухатися відповідно до різноманітного характеру музики, розрізняти і точно передавати в рухах початок та закінчення музичних фраз (довгих та коротких), частин і всього музичного твору. Вчити відзначати в русі нескладні ритмічні малюнки, акценти, самостійно прискорювати та сповільнювати темп різноманітних рухів, реагувати на динамічні зміни в музиці.

Потрібно продовжувати вчити дітей виразно рухатися відповідно до музичних образів та емоційно передавати ігрові образи. Вчити ритмічно, легко та невимушено діяти зі стрічками, шарфами, кулями та іншими предметами. Під час кожного заняття варто вимагати від дітей пластичності, легкості, невимушеності у виконанні всіх рухів.

Основні вправи для розвитку музично-ритмічних рухів у дітей старшого дошкільного віку:

- стрибки з однієї ноги на іншу;
- галоп з великим просуванням та у швидкому темпі;
- підскоки на одній нозі, другу зігнути в коліні, винести вперед або назад [6].

У процесі проведення занять з музично-ритмічної діяльності мають бути враховані такі організаційні вимоги:

1. Обладнання спеціального приміщення, оснащення його дзеркалами, килимовим покриттям;
2. Дотримання санітарно-гігієнічних вимог та правил техніки безпеки;
3. Наявність спеціального взуття й форми одягу в педагога і дітей;
4. Технічне забезпечення заняття;
5. Добір необхідної наочності, реквізиту та інших атрибутів.

Освітні результати. Діти повинні знати:

- що танцювальний рух, ритмічні вправи виконуються під музичний супровід;
- термінологію основних ритмічних рухів;
- основні танцювальні композиції;
- виражальні засоби музики впливають на ритмічну структуру виконання танцювального руху.

Діти старшого дошкільного віку повинні вміти:

- бути частиною загального музично-ритмічного дійства;
- передавати особливості музичного супроводу за допомогою рухів;

- починати рух з початком звучання музики, виконувати танцювальні вправи, поклони;
- орієнтуватися на площині, координувати свої рухи з музичним супроводом.

Діти мають набути досвіду:

- виконання танцювальних рухів;
- виконання музично-ритмічних вправ під музику;
- володіння навичками вільного руху в просторі;
- виконання музичних ігор;
- виконання танцювальних етюдів, заснованих на попередньому вивченому матеріалі [23, с.439].

Перевірка та оцінювання знань, умінь і навичок здійснюється у ході поточного та підсумкового контролю у формі проведення концертних виступів, відкритих та підсумкових занять.

Орієнтовний музичний репертуар для дітей старшого дошкільного віку:

Танці: «Гопак», на укр. нар. мелодію «Коло», обр. Я. Степового; «Плескач», укр. нар. мелодія «Український танець»; «Жартівливий танок» на мелодію укр. нар. пісні «Ішов козак потайком»; «Полька», муз. М. Різоля; «Дощик», укр. нар. мелодія; «Гуцулка», на укр. нар. мелодію «Коломийка»; «Каченята», на муз. Т. Вернер; «Човник», на муз. Р. Квінти, сл. В. Куровського; «Вальс з квітами», на муз. Д. Россіні.

Хороводи: «Барвисті віночки», «Подоряночка», «Ой минула вже зима», «Заплетемо шума», «Ой на горі льон», «Весняночка», «Чарівна підкова», «Жартівливі сперечання», «Ой у полі діти, зайці і лисичка», на мелодії укр. нар. пісень; «Кривий танець», укр. нар. пісня [43].

Ігри: «Торба – мандрівниця», «Ладки із Васильком», «Помиримся», «Розважаймося із сопілочкою», на укр. нар. мелодію; «Василю, вгадай, яка в нас робота», муз. і сл. В. Верховинця; «Гра з лялькою», муз. А. Штогаренка;

«Хто швидше візьме іграшку», на латв. нар. мелодію; «Не пустимо», укр. нар. мелодія; «Поспішай до мене», муз. В. Верховинця [32].

Методика навчання музично-ритмічним рухам:

1. Вивчаючи гру, вправу, танець, послідовно ускладнювати завдання з урахуванням вікових особливостей дітей;
2. В процесі засвоєння репертуару дітей навчати удосконалювати навички музичного сприйняття в єдності з чітким рухом;
3. Багаторазово повторювати вивчений матеріал;
4. Заохочувати до самостійної творчої діяльності;
5. Пропонувати дітям творчі завдання різної складності, враховуючи вікові особливості та індивідуальні здібності [47, с. 22].

Діти старшого дошкільного віку з великим інтересом відносяться до музичного заняття, поступово зміст занять ускладнюється, розширюється репертуар, зростають вимоги до виконання завдань. Заняття проходять два рази на тиждень по 25-30 хвилин. Навчання музично-ритмічним рухам спрямоване на розвиток музичного сприйняття, прагнення рухатися згідно характеру музики, формування любові до танцювальної і ритмічної діяльності, навчанню легко і пластично рухатися [41].

В процесі розучування вправ варто стежити за поставою, координацією рухів, взаємозв'язком рухів із музикою. При виборі методичних прийомів слід орієнтуватися на можливості дітей і на особливості музичного репертуару. Для активізації творчих проявів дітей у освітню програму включають інсценування ігор, хороводів, яке вимагає від дошкільників уміння виразно рухатися, танцювати, зображати дії героїв. Участь у інсценуванні дозволяє дітям легко включатися в образний простір твору і сприяє прояву ними творчості [55].

У роботі із дітьми дошкільного віку, потрібно урізноманітнювати методичні прийоми, тому в основу роботи потрібно ставити слова Н. Ветлугіної: «Музика для дитини – світ радісних переживань. Щоб відкрити

двері перед нею у цей світ, треба розвивати музичний слух та емоційне сприйняття. Інакше музика не виконає своїх виховних функцій» [48, с. 113].

Великий потенціал щодо розвитку у дітей музично-ритмічних рухів і почуття ритму випереджає старший дошкільний вік. У цей період у дітей під час сприймання музичного твору збільшуються творчі прояви, дитина вносить власні темпові та ритмічні імпровізації.

Дослідниця О. Дяченко вважає, що застосування у роботі з дітьми спеціально підібраних вправ маршового характеру, у яких можна змінювати темп і ускладнювати ритмічний малюнок, позитивно впливають на ритмічний розвиток особистості її відчуття ритму, пульсацію [16, с. 48].

Працюючи над музично-ритмічними рухами варто використовувати такі методи розвитку:

- музичний супровід;
- наочний метод;
- метод ілюстрованої наочності;
- практичний метод;
- словесний метод;
- метод показу;
- ігровий метод.

Використовувати дані методи можна під час ознайомлення дітей із музично-ритмічними рухами і в процесі роботи над ними, їхнього удосконалення. Підходять вони для всіх вікових категорій дошкільнят.

Музично-ритмічна діяльність умовно поділяється на дві групи: *сприйняття музики і відтворення її властивостей у русі.*

Перша група пов'язана із цілісним сприйняттям музики, при цьому рухові реакції на сприйняту музику сприяють глибшому її розумінню.

Друга група спрямована на освоєння рухових навичок. При цьому цілісний музичний образ передається різноманітними пластичними засобами – різними рухами.

У відповідності із вище переліченим, музично-ритмічні рухи включають розвиток емоційної чуйності, реакції на зміну музичних образів, їх характер, на зміну частин, але при цьому важливо дотримуватись виразності при навчанні музично-ритмічним рухам дітей. Слід пам'ятати, що до кожної вікової групи дітей вимоги на занятті під час виконання різних видів діяльності мають бути різні, це варто враховувати і по освітній програмі, планах роботи, вибору музичного репертуару, віковим особливостям як всієї групи так і окремих дітей у яких є особливі освітні потреби.

2.3. Музично-ритмічні вправи для дітей дошкільного віку

Ритм є одним з найважливіших музичних аспектів, саме з нього починається навчання мистецтва танцю, гри, тому на музичних заняттях велика увага приділяється розвитку почуття ритму. Музично-ритмічні вправи сприяють всебічному розвитку дитини, і існує чимала кількість їх різновидів.

Вправи на розвиток музичного ритму і темпу:

1. Педагог відстукує ритм, а діти його повторюють.
2. Передача будь якого предмета, атрибуту на сильну долю такту.
3. Ходьба під музику, якщо темп прискорюється діти йдуть швидше або біжать, і навпаки.
4. Дитина сама відстукує ритм, а інші діти його повторюють.

До початку проведення музично-ритмічних вправ діти повинні прослухати музику, їх увагу слід зосереджувати не тільки на загальній виразності музичного твору, але й на елементах ритму які мають бути засвоєні на занятті. Значну увагу слід також приділяти ритмічним вправам, які побудовані на простих рухах, які часто набувають форми гри. Кожна ритмічна вправа або гра має в своїй основі певне навчальне завдання – музичне або організаційне. Музично-ритмічні вправи бувають сюжетними і безсюжетними, перші мають більш емоційний характер, їхні образи

допомагають дітям виконувати певні музичні завдання, у старшій групі використовуються безсюжетні ритмічні вправи [2].

Музично-ритмічні вправи і ігри на розрізнення тривалості звуку, темпу, відтворення ритму:

Вправа «Карусель»

Мета: вчити дітей відчувати зміни темпу музики від повільного до помірнього, від помірнього до швидкого.

Музичний репертуар: «Карусель» (муз. Г. Левкодимова).

Методика проведення вправи

Діти слухають музику, в якій чітко вираженні зміни темпу (від помірнього до швидкого і навпаки). Під час повторного слухання діти стають у коло, ніби карусель, змінюючи темп ходьби відповідно до темпу музики.

Вправа «Ритмічні кубики»

Мета: формувати у дітей поняття про ритм.

Обладнання: чотири довгих смужки і чотири коротких, по два кубики для кожної дитини, магнітна дошка.

Музичний репертуар: нескладні за ритмом знайомі дітям співаночки.

Методика проведення вправи

Музичний керівник виконує співаночку, звертає увагу на її ігровий характер та чіткий ритм. Після повторного слухання педагог пропонує проплескати ритмічний малюнок співаночки, відтворити його за допомогою кубиків. Потім пропонує дитині викласти за допомогою смужок ритмічний малюнок на магнітній дошці.

Вправа «Ось як ми уміємо»

Мета: заохочувати дітей до виконання ритмічних рухів під музику, вчити виконувати рухи за показом дорослого, формувати навичку ритмічного крокування.

Методика проведення вправи

Діти крокують за дорослим підспівуючи «Туп-туп».

Крокували ніжки – туп, туп, туп!
 Вийшли на доріжку – туп, туп, туп!
 Нумо, веселіше – туп, туп, туп!
 Пройдемо ще трішки – туп, туп, туп!
 Чобітки тупочуть – туп, туп, туп!
 Крокувати хочуть – туп, туп, туп!

Вправа «Бубон і барабан»

Мета: виявити вміння дітей розпізнавати тембр музичних інструментів та змінювати виразальні рухи відповідно до зміни темпу.

Обладнання: барабан, бубон.

Методика проведення вправи

Під тихий звук барабану діти вільно крокують по залі, звук посилюється діти перешиковуються та крокують один за одним; під звук бубна легенько біжать по залі один за одним по колу, на прискорення темпу звучання бубна – біжать по колу в швидкому темпі.

Вправа «Прогулянка»

Мета: розвивати ритмічний слух; вчити відтворювати ритмічний малюнок за допомогою роздавального матеріалу.

Обладнання: різнокольорові смужки різного розміру (червоні довгі, сині короткі); металофон.

Методика проведення вправи

Музичний керівник ознайомлює дітей з поняттям «ритм», пояснює, що за допомогою смужок можна його відтворити. Смужки вузькі – швидка хода, смужки широкі – повільна хода. Музичний керівник починає розповідь:

- Яюсь в ліс прийшли малята, щоб грибочків назбирати.

Музичний керівник на металофоні відтворює ритмічний малюнок (швидку ходу). Діти намагаються відтворити почутий ритм за допомогою синіх смужок.

- Ось із лісу йде ведмідь.

Музичний керівник на металофоні відтворює ритмічний малюнок (повільну ходу). Діти намагаються відтворити почутий ритм за допомогою червоних смужок.

- Ведмедя злякалися малята, швидко побігли до хати!

Музичний керівник на металофоні відтворює ритмічний малюнок (швидко ходу). Діти намагаються відтворити почутий ритм за допомогою синіх смужок.

Гра «Рухатись – відпочивати»

Мета: вчити дітей рухатися відповідно до контрастних змін у музичному супроводі (марширування, біг, підстрибування).

Методика проведення гри

Діти утворюють коло. Педагог пропонує уважно послухати музику і відповідно до її характеру виконувати рухи. Звучить фрагмент маршу – діти енергійно крокують, на спокійну музику присідають і підкладають долоні під щічку, відпочивають. Коли звучить весела, легка музика, діти весело, легко біжать на носочках одне за одним; знову звучить спокійна музика – діти відпочивають. Потім лунає грайлива музика – діти підстрибують на місці. Гру повторюють декілька разів [51].

Гра «Пташки літають»

Мета: вчити дітей відчувати початок і кінець музики, відобразити це в рухах; бігати невеличкими групами в різних напрямках та у вказаному напрямку під легку, жваву музику.

Обладнання: два обручі «хатинки», емблеми або шапочки пташок.

Методика проведення гри

Діти-пташки розміщуються у двох «хатинках». Педагог нагадує дітям про те, що пташки літають легко, нечутно, тому треба бігати навшпиньках, легко піднімаючи і опускаючи руки – «пташки змахують крилами». Щойно залунала музика, діти вибігають зі своєї хатинки та вільно рухаються по залу. Коли

музика перестає звучати, діти присідають. Знову лунає музика – діти вільно рухаються по залу. Музика закінчується – діти біжать до своїх «хатинок».

Гра «Відгадай, хто йде»

Мета: розвивати вміння виконувати творчі завдання, виховувати інтерес до музично-ритмічної діяльності.

Методика проведення гри

Вихователь: - Діти, а хто живе в лісі? (*ведмідь, лисичка, зайчик, вовк...*). Музичний керівник по черзі під музичний супровід показує мешканців лісу, виконуючи характерні для них рухи. Діти відгадують хто це, та повторюють рухи за музичним керівником.

Пісня –гра з «Метеликом»

Мета: заохочувати дітей до виконання ритмічних рухів за показом дорослого, вчити запам'ятовувати послідовність рухів відповідно до тексту гри.

Методика проведення гри

Діти стають у коло, обирають «метелика», який виходить на середину кола. Діти йдуть по колу разом із вихователем, співають і виконують рухи відповідно до тексту пісні:

1. Станьте в коло, веселитись час. (*Ідуть по колу*).

Ось уже метелик прилетів до нас!

Крильцями тріпоче тріп-тріп-тріп, (*Імітують змахи крил метелика*).

Кліпає очима кліп-кліп-кліп, (*Імітують кліпання долоньками*).

Ніжками тупоче туп-туп-туп (*Тупають*).

Танцювати хочу він туп-туп-туп.

Приспів: Тріп-тріп-тріп, туп-туп-туп.

Кліпу-кліпу-кліпу. Так!

2. Красеню метелику, різнобарвний ти!

Вибирай скоріше, з ким в танок іти!

Приспів: Тріп-тріп-тріп, туп-туп-туп.

Кліпу-кліпу-кліпу. Так!

«Метелик» вибирає дитину, танцює з нею в колі (кружляють у парі), решта дітей плещуть в долоні. Обрана дитина стає «метеликом», і гра повторюється. [52].

Музично-рухливі ігри та вправи:

Рухлива гра «Збери урожай»

Методика проведення гри

Двоє дітей утворюють корзинку. Вони тримаються за руки, а вільними руками будуть «збирати гриби» (дітей з масками грибочків). Декільком дітям одягають маски мухоморів. Діти-гриби вільно танцюють під веселу музику, по закінченні музики «гриби» промовляють: «1, 2, 3, спробуй дожени!» - і розбігаються, діти –корзинки їх доганяють. Але слід брати лише їстівні гриби. Завдання мухоморів - потрапити в корзинку.

Рухлива гра «Осінні дари»

Методика проведення гри

Педагог почергово вигукує слова: «Фрукти, овочі, ягоди, гриби!», а діти на кожне слово виконують відповідні рухи:

Фрукти – руки вгору (адже фрукти збирають високо на деревах); Овочі – присісти (ростуть на городі, у землі); Ягоди – покружляти навколо себе (треба роздивитися навкруги, щоб знайти ягідки); Гриби – підстрибнути (грибочки так і хочуть застрибнути до нашого кошика).

Рухлива гра «Котилася торба»

Мета: перевірити вміння дітей виконувати танцювальні рухи: ставити ногу на п'ятку, носок вперед, напів сторону; притупувати однією ногою або тупотіти двома; виконувати напівприсідання; кружляти в парах; тримати правильну поставу; робити «вертушки» парами.

Обладнання: невелика яскрава торбинка, в якій знаходяться картинки із зображенням танцювальних рухів.

Методика проведення гри

6-8 дітей стоять по колу та передають торбинку зі словами:

Котилася торба з високого горба,

Кому торба попаде той таночок заведе.

Дитина, у якої залишилася торбина, дістає із неї картинку, виходить у середину кола, показує її музичному керівнику та дітям. Коли починає звучати музика, дитина виконує відповідні танцювальні рухи. Якщо на картинці намальована пара дітей, то дитина у якої опинилася торбинка, сама обирає собі пару та під знайому мелодію відтворюють кружляння або певний танцювальний елемент у парі [26].

Рухлива гра «Звірята танцюють»

Мета: визначити вміння дітей передавати у рухах пропонований образ.

Обладнання: шапочка Зайчика, Лисички, Пташки, Ведмедика, Котика, віночок, ковпачок.

Методика проведення гри

Діти стоять по колу, слухають музичний твір. Потім по черзі виконують завдання: знайти атрибут до музичного образу та в рухах передати характер пропонованого персонажа.

Вправа «Сонце – Місяць»

Мета: формувати уявлення про характер музики (бадьора –спокійна).

Методика проведення вправи

Музичний керівник показує дітям картинку із зображенням місяця. Пояснює, що місяць з'являється на небі ввечері. Запитує дітей, що вони роблять у такій порі. Просить дітей під час слухання колискової показати, як вони сплять. Потім педагог розповідає, що вранці з'являється сонечко (показує картинку), люди прокидаються і у гарному настрої слухають відповідну музику – марш, танок. Діти слухають музичний матеріал і відповідно марширують або танцюють. Пізніше музичний керівник роздає дітям картки із зображенням сонця та місяця і пропонує, прослухавши уривок музичного твору, знайти відповідне зображення.

Всі музично-ритмічні вправи та ігри використовуються на кожному музичному занятті і на основі цього музичний керівник складає план-конспект заняття, мною розроблено також конспект відкритого (підсумкового) музичного заняття проведеного у ДНЗ №49 «Світлячок» м. Чернівці.

Конспект традиційного музичного заняття для молодшої групи

Тема: «Сходінками музики»

Програмовий зміст: Вчити: визначати загальний характер та настрій п'єси; правильно, легко брати дихання під час співу; починати та закінчувати спів відповідно до мелодії; ритмічно крокувати в такт з музикою; чітко зупинятися по закінченню музики та змінювати дії відповідно до зміни характеру мелодії; Розвивати: силу голосу; чуття ритму, музичний слух; зорову та слухову пам'ять.

Виховувати: любов до музики; культуру слухання музики; повагу та дружні стосунки між дітьми; інтерес до танцювальної творчості.

Обладнання: нотний матеріал, записи мр3, пластмасові стакани, килимки, наочність – зображення молотка, чоботаря, колісання дитини., «Сонечко».

Музичний матеріал:

музично-ритмічні рухи:

- вправа «Що уміють наші ніжки» автор не відомий.
- музично-пальчикова гра «Пальчики танцюють» сл.. і муз. Анастасії Комлікової.
- танок «Склянки - забаганки» сл.. і муз. Анастасії Комлікової.

слухання:

- Колискова «Полягали ладки» сл.. А. М'ястківського, муз. Н. Шевченко.

співи:

- розспівка «Кую, кую, чобіток» слова і музика народні.
- пісня «Вийди вийди сонечко» Українська народна пісня

музично-дидактична:

- гра «Бджілки» сл.. і муз. О. Таушан

Хід заняття:

Діти під маршову музику заходять у музичний зал, та формують коло.

Музичний керівник: Добрий день дітки! Давайте ми з вами привітаємось.

Музичне привітання – Добрий день вам діти!

- Добрий день!

М. к.: Малята, я бачу що ви веселі і слухняні. А вушка у вас також слухняні?

Тож давайте будемо уважно слухати і робити те, що нам підкаже музика, згодні? А для початку під музику будемо крокувати.

Музично –ритмічна вправа «Що уміють наші ніжки»

М.к.: То як називалась наша вправа?

- Що уміють наші ніжки.

- І що уміють ніші ніжки??

- Бігати, танцювати, крокувати, присідати...

- Молодці, крокуємо один за одним і сідаємо на стільчики.

Діти під маршову музику, крокують один за одним і сідають на стільчики.

М.к.: Діти, погляньте на малюнок, що на ньому зображено? (демонстрація наочності)

- Як мама заколисує свою дитину і співає їй колискові пісні. Колискові, завжди співають для дітей щоб вони швидше заснули, або щоб заспокоїти дитину коли вона плаче. Також колискові пісні матусі придумували самотужки, у них вони оспівували: долоньки, пальчики малюка, котика, місяць і зорі, і багато іншого.

- А ви бажаєте послухати колискову?

Давайте приготуємося, вирівняємо спинки, ручки покладемо на колінця і уважно послухаємо музичний твір.

Слухання колискова «Полягали ладки»

М.к.: Діти, вам сподобалася пісенька? А про що у ній співалося?

Що означає слово ладки? Яка була музика за характером весела чи сумна? А жвава чи повільна?

- Молодці, а які ви знаєте професії? (Відповіді дітей)
- Сьогодні ми познайомимося із ще однією професією це – Чоботар. Це людина, яка виготовляє та ремонтує взуття. Якщо у когось зіпсувались чи порвались чобітки, капчики, туфлі ми віддаємо їх у ремонт, а ремонтує їх чоботар. Ось погляньте на зображення (демонстрація наочності). У чоботаря є найголовніший інструмент із яким він працює, погляньте на картину, що він тримає у руці (Молоток). Правильно це – молоток. Тож давайте пригадаємо і заспіваємо поспівку.

Розспівка «Кую, кую, чобіток...»

М. к.: - Ану, гляньте у віконечко, чи не заглядає до нас Сонечко?

- А якого воно кольору?
- А чи знаєте ви малята пісеньку про сонечко?
- Тож давайте ми про Сонечко пісеньку заспіваємо.

Пісня «Вийди, вийди сонечко»

М.к.: Старанно ми з вами співали, гарно та чемно сиділи, і прийшов час нам трішечки відпочити і розім'яти свої ручки та пальчики.

Музично – пальчикова гра «Пальчики танцюють»

Під маршову музику діти піднімаються, йдуть один за одним по колу і зупиняються на своїх місцях.

М.к.: Погляньте дітки, які у нас тут гарні склянки стоять. Та вони не прості із водою, а музичні та ритмічні. Тому давайте їх перевіримо.

Танок «Склянки – забаганки»

М.к.: Ми з вами сьогодні такі молодці, а скажіть чи нічого ми не забули (Гра).

Точно, ми з вами ще не погралися у гру.

Рухлива гра «Бджілки»

М.к.: -А тепер малята пригадаємо на якому заняті ви сьогодні були?

(на музичному)

- А яку музику слухали, як вона називалась?
- А пісні які співали?

- А коли гралися, то ким ви були?
- Молодці, ви сьогодні дуже старанні та активні. Але прийшов час нам прощатися.

Музичне прощання: - До побачення вам діти!

-До побачення! (Додаток И)

На музичних заняттях діти засвоюють матеріал у русі, грі, тим самим не помічаючи як запам'ятали чи навчилися чогось новому. У своїй роботі я постійно використовую найрізноманітніші музично-ритмічні рухи, техніки та методи, які дають змогу розкрити творчий потенціал дітей їхню уяву та увагу і сприяють практичному засвоєнню музично - ритмічних навичок.

Висновки до другого розділу

У другому розділі проведено експериментальне дослідження з розвитку музично-ритмічних рухів у дошкільників і було виявлено, що важливу роль при організації музично-ритмічної діяльності відіграє: поетапність та послідовність розучування музичного матеріалу; грамотно підібрані методи і прийоми навчання дошкільників; правильно сформовані освітні цілі та завдання; вміння проводити діагностику музично-ритмічних навичок дітей.

Перевірено ефективність запропонованої методики з розвитку музично-ритмічних рухів у дітей середнього і старшого дошкільного віку і виявлено, що музично-ритмічний розвиток дітей дошкільного віку більшою мірою залежить від педагога і його вміння розкрити особистість і її творчий потенціал.

Музичний керівник обираючи музичний репертуар повинен враховувати вікові особливості кожної групи дітей, правильно формувати освітні завдання до кожного виду музичної діяльності враховуючи програмові вимоги. На музичних заняттях у кожної дитини формується власний руховий творчий доробок, а відтак виникає зацікавлення творчістю інших. Музично-ритмічні

рухи дають змогу відчувати музичний процес, прожити його як емоційно, так і через рухи.

Ритм є основою всіх видів музичної діяльності, і саме з нього починається навчання і розвиток музично-ритмічної діяльності, що включає в себе: вправи, ігри, танці, хороводи та їх різновиди.

Музично-ритмічна діяльність організовує дітей на занятті, дає їм можливість зосередити свою увагу, а не розсіювати її, важливо дотримуватися правильної організації заняття та поетапного подання навчального матеріалу, який складається з трьох частин: ознайомлення, розучування, закріплення.

У процесі навчання музично-ритмічної діяльності вагоме значення має слово педагога, який повинен чітко пояснити музичну вправу у формі короткої і виразної бесіди. Багатослівне, пояснення втомлює дітей, і у них пропадає інтерес до гри чи вправи. Для кращого запам'ятовування і відтворення рухів важливу роль відіграє систематичне повторення.

ВИСНОВКИ

Музично-ритмічне виховання у дошкільному навчальному закладі є важливим елементом всього навчального процесу, воно відіграє важливу роль у гармонійному розвитку особистості, сприяє розвитку музично-ритмічних здібностей і цілісному сприйняттю рухових та ритмічних основ дитини.

У дипломній роботі ми досліджували питання розвитку музично-ритмічних рухів за допомогою використання сучасних технік навчання. Експериментальне дослідження та аналіз наукових джерел дозволили зробити наступні узагальнення, щодо поставлених нами завдань:

1. Досліджено шляхи розвитку музично-ритмічної діяльності та різновиди музично-ритмічних вправ, їх використання на музичних заняттях в закладах дошкільної освіти.
2. Обгрунтовано основу музично-ритмічних рухів, як методу розвитку музичності дітей дошкільного віку.
3. Охарактеризовано та розглянуто активні технології навчання «Body percussion» та «BAPNE», їх сутність, зміст та способи використання у музично-ритмічному розвитку дітей дошкільного віку.
4. Досліджено і опрацьовано методику з розвитку музично-ритмічних рухів у дітей середнього і старшого дошкільного віку, і визначено, що основними принципами розвитку музично-ритмічної діяльності дітей дошкільного віку є принципи: природовідповідності, креативності, доступності, наочності.
5. Зазначено, що в процесі навчання музично-ритмічним рухам важливо використовувати різноманітні методи навчання: словесні, практичні, наочні, ігрові, метод індивідуальної роботи із дітьми.
6. Експериментально перевірено і доведено ефективність використання музично-ритмічних рухів на заняттях в закладах дошкільної освіти. Опрацьовано рівні музично-ритмічного розвитку дітей і їхні вікові

особливості, а також структуру змісту роботи до кожного етапу музичного заняття.

7. Доведено, що поєднання трьох основних елементів: музика, слово та рух є основою системи музично-ритмічного виховання (евритміки) Е. Ж. Далькроза, який вважав, що за допомогою музики і рухів діти пізнають світ і самих себе, і це дозволяє розвивати у них не тільки музичність, але й увагу, уяву, волю, комунікабельність. Визначено, що почуття ритму яке має за основу моторну природу і завжди супроводжується моторними реакціями, набуло широкого значення в системі Карла Орфа під назвою - «Жести, що звучать». «Жести, що звучать» - це ритмічна гра власного тіла, гра на його поверхнях та вміння видобувати звук із його частин.

8. З'ясовано, що використання системи К. Орфа створює хороші умови для участі дітей у різних видах музичної діяльності, в тому числі і музично-ритмічній, що ґрунтується на ритмопластичному, танцювальному, гармонійному розвитку особистості і її творчості.

9. Визначено і науково обґрунтовано, що технологія Body percussion та метод VAPNE, в яких тіло використовується як «музичний інструмент» має широке застосування у різних сферах життя людини. Розвиває музично-ритмічне почуття і є активними методами навчання музично-ритмічних рухів дошкільників, а також можуть бути органічною складовою системи музичного-ритмічного виховання як дошкільних так і загальноосвітніх закладах. Оскільки імпровізаційний ритмічний прояв у музиці є природним засобом самовираження та комунікації з навколишнім світом дітей.

Отже, використання музично-ритмічних рухів є ефективним напрямком розвитку дітей, їхнього вміння сприймати і виконувати ритмічні рухи, імпровізувати і творчо мислити. Цей вид діяльності допомагає дітям навчитися орієнтуватися в просторі, краще розуміти і любити музику, розвиває увагу, уяву, пам'ять, забезпечує активний фізичний та психологічний розвиток особистості, виховує морально-вольові якості – спритність,

цілеспрямованість, точність, виробляються такі якості рухів як плавність, пружність, гнучкість, енергійність, пластичність, а також покращується осанка дітей.

Музично-ритмічна діяльність сприяє розвитку активного музичного сприйняття, посилює емоційне сприйняття, а рухи під музику стають більш виразними, вишуканими і скоординованими.

Результати нашого дослідження та багаторічний практичний досвід роботи довели, що систематичне використання музично-ритмічної діяльності і їх поєднання із сучасними техніками і методами навчання на заняттях підвищує інтерес і розвиток дітей дошкільного віку у танцювальній та ігровій діяльності.

Перспективою майбутнього наукового дослідження є психолого-педагогічні особливості розвитку музично-ритмічних рухів у дітей з особливими потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллин Е. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: пособие для учителя. Москва : Просвещение, 1983. 112с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
3. Бехтерев В.М. Об'ективная психология (1907), переиздано Москва : Наука, 1991. 480 с.
4. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» // О. І. Білан, Л.М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець. 2013. 264 с.
5. Ветлугина Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. Москва : Просвещение, 1981. 240 с., нот. – (Б-ка воспит. дет. сада).
6. Вільчковський Е. С. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, Ю. М. Шевченко. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128с.
7. Гелунова А., Чиркіна В. У світі музики. Розробки занять для дітей 4-6 років. Харків, Основа 2009. 332с.
8. Гердер Й. Г. Ідеї про філософію історії людства. Фольклор: науково-критичні матеріали: хрестоматія: у 2 ч./ Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Київський університет, 2013. Ч.1. 36 с.
9. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі (Текст): методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2007. 102, (2) с., с. 50,51).
10. Далькроз, Еге. Жак. Ритм. Москва: Класика XXI, 2001. С. 248-259.
11. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М.

- Вертугіна; наук.ред. Г. В. Беленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440с.
12. Дронова О., Чистова Т. Під звуки музики: методичні рекомендації. Київ: *Дошкільне виховання*, 1997. № 4. С. 5-7.
  13. Жак-Далькроз Є. Ритм. Москва: Издательский дом «Классика-XXI», 2008. 248с.
  14. Завалко К., Фір С. Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник. Під заг. редакцією К.В. Завалко. Чернігів : ПАТ «ПВК» «Десна», 2018. 162 с.
  15. Звучащие жесты. URL: <http://meta-music.ru/method/zvuchashchie-zhestybody-percussion> (дата звернення 1. 11. 2022 р.)
  16. Зимина А.Н. Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста: учеб. для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. 304 с.
  17. Катрук А. Формування творчих здібностей дітей за допомогою музично-ритмічних рухів. *Музичний керівник*. 2015. № 4. с.4.
  18. Кононова Н.Г. Музыкально-дидактические игры для дошкольников. Москва : Просвещение, 1982. 70 с.
  19. Куцан О. Г. Роль музикування у формуванні музичного сприймання молодших школярів. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць. 2013. №19. С. 49-52.
  20. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей. Вінниця: Нова книга, 2007. 216 с.
  21. Лизунова, Г. В. Музыкально-педагогическая концепция К. Орфа в России. Искусство в школе. Москва: Науч.тех.лит.издат, 1999. № 6. 26 с.
  22. Мазель, Л. А., Цуккерман, В. А., Анализ музыкальных произведений. Москва, «Музыка», 1967.
  23. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В.

- Кондратець; авт. кол.: Г.В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна, К. І. Волинець та ін. Київ : ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.
24. Морозовська Т. Хореографія в три роки: навіщо і як? *Дошкільне виховання*. 2006. № 7. С. 20-21.
25. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів / Упор. І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 104с.
26. Музичне виховання у дитячому садку (за Базовим компонентом дошкільної освіти). 3-4 роки життя / Л. І. Заяц, Л. Ю. Сухина. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 143 [1]с. – (Серія «Мій конспект»).
27. Музичні здібності та їх діагностика у дошкільному віці. *Бібліотека вихователя дитячого садка*. 2011. № 6. С. 4-9.
28. Музичний керівник №9/2020 <https://emuzker.expertus.com.ua>
29. Музичний керівник №6/ 2020. <https://emuzker.mcfr.ua/819214> (дата звернення 12. 10. 2022)
30. Назаренко Г., Пономарьова Г., Росте людина. Гуманно-особистісний підхід. Харків. 2006. 313с.
31. Науменко Т. Музичне виховання найменших: Інтегровані заняття. – Київ: Шк. світ, 2007. 128 с.
32. Науменко Т.І. Музичне виховання дошкільників засобами українського фольклору. – Київ: Віпол, 1996. – 63с.
33. Нечай С. Вводимо дитину у світ музики / *Дошкільне виховання*. №26. 2010. С. 13-17.
34. Нечай С. П. Музика розвиває, виховує, оздоровлює: навч.-метод посібник. Київ: Світич, 2012. 186 с.
35. Перспективні освітні технології: наук. – метод. посіб. за ред. Г. С. Сазоненко. Київ : Гопак, 2000. 560 с.

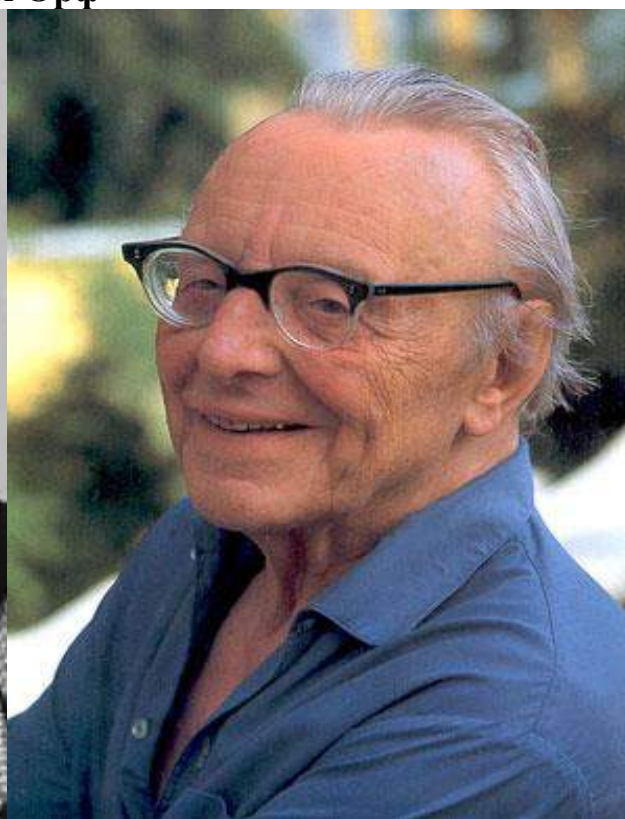
36. Пилипчак Марія Іванівна // Українська музична енциклопедія. Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, 2018. Том 5: ПАВАНА «РОЛІКАРП».192 с.
37. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. / О. П. Аксьонова, М. А. Аніщук, Л.В. Артемова; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-України», 2014. 204 с.
38. Ритм//Українська мала енциклопедія:16 кн.: у 8 т. /проф. Є. Онацький. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, 1964. Т.7, кн. XIII: Літери Риз Се. С. 1591-1592.
39. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 280 с.
40. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у ДНЗ: Навч. - метод. посібник. Тернопіль, 2017. 216 с.
41. Рубальська Н. Календарне планування музичних занять // Палітра педагога. 2003. - № 3. С. 27-31.
42. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навчально-методичний посібник. Київ : Шк.. світ, 2008. 128 с.
43. Садовенко С. Світ фольклору: Український дитячий музичний фольклор як засіб розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку. Науково- методичний посібник. Київ: КТ «Київська нотна фабрика», 2007. 332с.
44. Семизорова В. В., Шараєвська І. Я., Степаненко Н. В. Використання системи «елементарного музикування» Карла Орфа в освітньому процесі дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 68 с.
45. Сеченов І. М. <http://www.startpedahohika.com/sotems-324-1.html>

46. Система музично-ритмічного виховання Е.Ж. Далькроза (1965-1950) <https://musedus.wixsite.com/music-club/singer-post/2015>
47. Суховерська О. Рухливі забави та ігри: 3 мелодіями та примовками. Львів: Свічадо, 2007. 124с.
48. Танько Т. П. Специфіка музично-педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу. *Педагогіка і психологія: зб. наук. пр.* 2014. Вип. 26, Ч. 1. С. 113-118.
49. Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки: матеріали III Міжнародної студентської наукової конференції, м. Біла Церква, 7 жовтня, 2022 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2022. 332 с.
50. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. / С. І. Матвієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.
51. Українське народознавство дітям дошкільного віку: методичний посібник для дошкільних закладів. Львів : Оріяна-нова, 2008. 208 с.
52. У світі музичних ігор / І. М. Синяк, О.О. Самсонова. Харків : Вид-во «Ранок» 2021. 144 с. (Серія «Сучасна дошкільна освіта»).
53. Шаповал О. Упровадження концепції «елементарного музикування» Карла Орфа в систему музичного виховання дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. №11. с. 66.
54. Шевчук А. С. Дитяча хореографія: програма та навч.-метод. забезпечення хореогр. діяльності дітей від 3 до 7 років: навч.-метод. посібн.: 2-ге видання, без змін. Київ : Шкільний світ, 2011. 128с.
55. Шоломович С., Рудченко І., Зінич Р. Методика музичного виховання в дитячому садку. Київ: Музична Україна, 1979. 164 с.
56. Якимчук С. Методика музичного виховання: навч. посіб. Рівне : РДГІМ, 2003. 160 с.
57. Alberto Quarello et al. / *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 152 (2014).

58. Chapter 4: Approaches to Music Education. URL: <https://milnepublishing.geneseo.edu/music-and-the-child/chapter/chapter-4/>
59. Fabra-Brell, E. and Romero-Naranjo, F. J. (2017). Body Percussion: Social Competence Between Equals Using the Method BAPNE in Secondary Education (Design Research). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 237.
60. Gardner H. *Frames of Mind : The theory of multiple intelligences* / H. Gardner. – New York : Basic Books, 1983
61. <https://www.cvcentrprp.com/post/bapne-and-body-percussion-%D0%B2-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%B2> (дата звернення 28. 09. 2022 р.)
62. <http://www.percussion-corporal.com> (дата звернення 3. 09. 2022 р.)
63. Martinez, A., Romero Naranjo, F.J., Pons Terres, J.M. & Crespo Colomino, N. (2014). Cognitive, visual-spatial and psychomotor development in students of primary education through the body percussion – BAPNE Method. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 152. 1282– 1287.
64. Romero-Naranjo, F.J. (2019). *Cognitive solfege. Beat and motor control. 2-99 years. Body music – Body percussion Press.*
65. ROMERO-NARANJO, Francisco Javier. *Didáctica de la percusión corporal. Fundamentación teórico-práctica. Vol. 1, 2 y 3. Barcelona: Body music Body percussion Press, 8ª Edición, 2012.*
66. ROMERO-NARANJO, Francisco Javier. «Percusión corporal en diferentes culturas». *Música y Educación*, 76, 4, 2008, pp. 46-97.
67. Romero Naranjo, F. J. (2019j). BAPNE FIT. Body percussion and neuromotricity in physical activity and sport sciences. *Body music-Body percussion.*

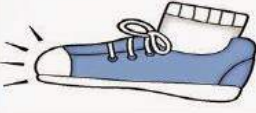
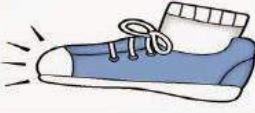
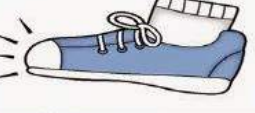

68. Romero-Naranjo F.J. (2017) Body Percussion – Proqramacion didactica. Volumen 1 y 2. Alicante, Espana: Body Music - Body percussion Press.
69. Ромеро-Наранхо, FJ (2011). Didáctica de la percusión corporal. Fundamentación teórico-práctica. [Навчання корпусної перкусії. Теоретична та практична основа]. Барселона: Body music Body percussion Press
70. Terry, K. (2002). Body music. Crosspulse Records & Video. Oakland, USA.
71. Terry, K; Akiyama, L. (2015). Rhythm of Math. Crosspulse Media. Oakland, USA.
72. Trives-Martines E. A., Vicente-Nicolas G. (s.f.). Percussion corporal y los metodost didacticos musicales. Universidad de Alicante / Universidad de Murcia, Departamento de Innovacion y Formacion Didactica; Departamento de Didactica de la Expresion Plastica, Musical y Dominica. Alicante: Universidad de Alicante, 2013. ISBN 978-84-695-8104-9. Pp. 1748-1758.
73. Адамович Тетяна. Barne and Body percussion - сучасні тенденції в галузі освіти (Науковий керівник – доц. Бойчук І.І.) Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки: матеріали III Міжнародної студентської наукової конференції, м. Біла Церква, 7 жовтня, 2022 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2022. С. 322-323
74. Адамович Тетяна. Body percussion – музичний інструмент, який завжди при собі (Науковий керівник – доц. Бойчук І.І.) Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12–14 квітня 2022 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи.

Еміль Жак Далькрос**Карл Орф**

ДОДАТОК В

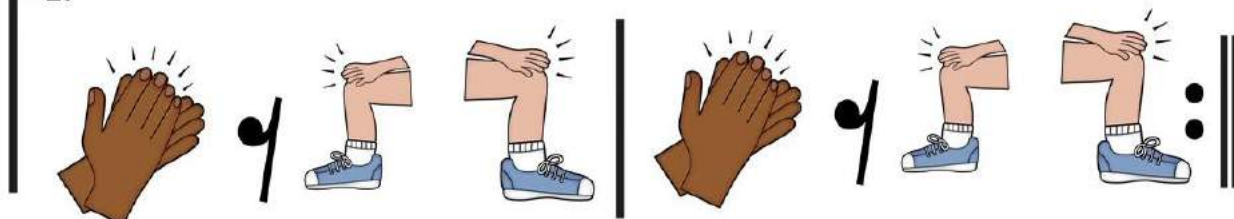
Різні способи запису (партитури) «звучних жестів»

	1	2	3	4
A				
B				
C				
D				

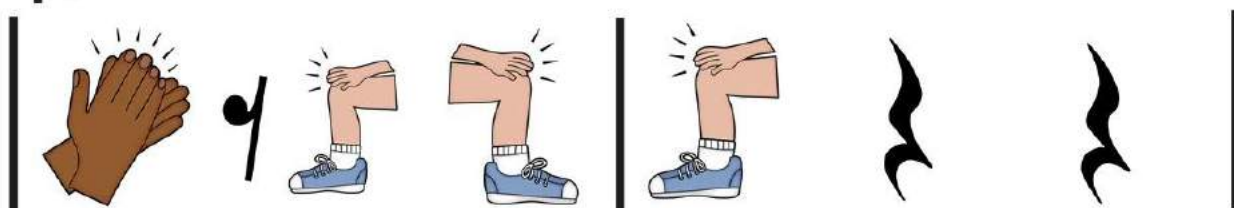
Copyright 2014 Tracy King. All rights reserved.

1.

2.

ДОДАТОК Г

Кіт Террі

ДОДАТОК Д

Графічний запис скоромовок з body percussion

The image shows two lines of musical notation in 2/4 time, each with a treble clef. The first line contains the lyrics: Тан-цю-ва-ли ми-ші по-ба-би-ній хи-жі. The second line contains: Ста-ло ба-бі за-та-нець-зі-ли ми-ші бу-ха-нець. Above the notes are icons for body percussion: blue footprints for 'Тан-цю-ва-ли', red and yellow handprints for 'ми-ші', blue footprints for 'по-ба-би-ній', and red and yellow handprints for 'хи-жі'. The second line has blue footprints for 'Ста-ло ба-бі', a red handprint for 'за-та-нець', a yellow handprint for 'зі-ли', a red handprint for 'ми-ші', and a blue footprint for 'бу-ха-нець'. Black squiggly lines above some notes indicate rhythmic patterns.

Тан-цю-ва-ли ми-ші по-ба-би-ній хи-жі.

Ста-ло ба-бі за-та-нець-зі-ли ми-ші бу-ха-нець.

ДОДАТОК Е

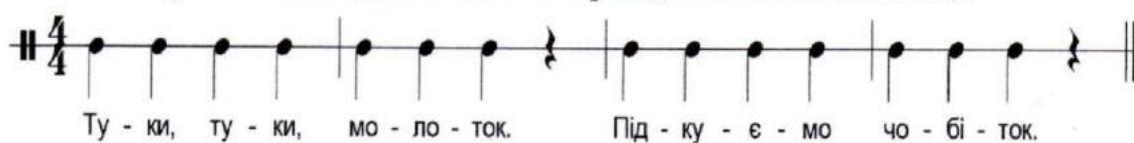
Хав'єр Ромеро Наранхо

ДОДАТОК Є

Ритмічна вправа «Чобіток» по методу ВАРНЕ

Ритмічна вправа «Сірі мишки».

плескають або клацають двома ручками   *почергово ляскають долоньками по щічках*

Миш - ки - кри - хи - кри - хо - ту - сі   за - на - ди - лись до ба - бу - сі.

почергово ляскають долоньками по животу

По - люб - ля - ють сі - рі миш - ки   сир, су - ха - ри - ки, го - ріш - ки.

Ритмічна вправа «Знайомство».

2/4 **Tutti** Грудь По долоні двома пальцями

2/4 Як тебе звать?

2/4 **Solo** Грудь По долоні двома пальцями

Мене звать Рома.

Запитують усі Відповідають один за одним

Ритмічна вправа «Канон».

2/4

Ли - мон, ман - да - рин, со - ко - ви - тий а - пель - син.

Ритмічна вправа «Лине шум».

рухатися по колу *руки підняти, потім опустити*

Цей світ круг - лий! Ми йде - мо, не - бо й зем - лю ві - тай - мо.

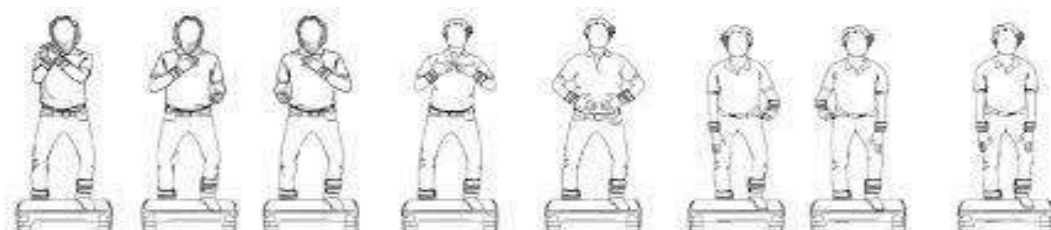
приставити ручку до одного, потім до іншого вушка *потирати долоньки* *плескати*

3

Всю - ди чут - но го - ло - си, ли - не шум, ли - не шум. Раз, два, три!

ДОДАТОК Ж

Модель методу Варне fit

ДОДАТОК 3

Матеріали із майстер класу «BAPNE and Body percussion» для музичних керівників, логопедів та вихователів закладів дошкільної освіти.

ДОДАТОК И

Відео матеріал проведеного музичного заняття із дітьми молодшого дошкільного віку

